

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Současné přístupy ve studiu periferních oblastí

Current approaches in the study of peripheral areas

Josef Nosek

Plzeň 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Současné přístupy ve studiu periferních oblastí“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne 7.5.2021

v.r. *Josef Nosek*

Na této straně bych chtěl poděkovat panu Mgr. Martinu Kebzovi. za jeho odborný dohled a asistenci při vypracovávání mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod	7
1 Teoretická východiska	9
1.1 Periferie v klasické literatuře	10
1.1.1 Teorie centrálních míst	10
1.1.2 Teorie exportní základny	13
1.1.3 Teorie růstových pólů	14
1.1.4 Teorie kumulativních příčin.....	14
1.1.5 Teorie nerovnoměrného rozvoje	15
1.1.6 Teorie polarizovaného rozvoje	16
1.1.7 Teorie světového systému.....	17
1.1.8 Leimgruberovy přístupy	19
1.2 Periferie v Česku	20
1.2.1 Výzkumy v 80. letech 20. století	20
1.2.2 Výzkumy v 90. letech 20. století	22
1.2.3 Výzkumy na počátku 21. století	23
1.2.4 Novodobé strategické dokumenty	28
1.3 Současné výzkumy periferních oblastí.....	30
2 Metodická východiska	35
2.1 Základní charakteristika okresu Klatovy	37
2.1.1 Demografická a socio-ekonomická charakteristika okresu Klatovy	38
3 Rozměry perifernosti v okrese Klatovy	40
3.1 Postavení okresu Klatovy v rámci Česka.....	40
3.2 Vnitřní diferenciací okresu Klatovy	46
4 Budoucí výzvy pro výzkumy periferních oblastí	52

5 Závěr.....	54
Seznam použitých zdrojů.....	55
Seznam tabulek.....	60
Seznam obrázků	61
Přílohy	
Abstrakt	
Abstract	

Úvod

Na naší planetě vždy byli rozdíly mezi jednotlivými oblastmi, ať se jednalo o míru bohatství, množství zdrojů, či kvalitu života místních obyvatel. Tato nerovnost vzniká především nerovnoměrným rozmístěním přírodních zdrojů. Za dobu vývoje naší společnosti došlo a stále dochází k rozvíjení diferenciací území a polarizaci prostoru.

V důsledku polarizace prostoru máme dva protipóly, jádro a periferii. Tento jev je předmětem mnoha teorií regionálního rozvoje a mnoha praktických výzkumů. Na začátku se celý výzkum zabýval rozvojem regionů, který probíhal nerovnoměrně, poté se teoretický i praktický výzkum zaměřil na nově zavedené pojmy, kterými jsou jádro, periferie a později jsou doplněny pojmy „semiperiferie“ a „marginalita“.

Periferie je v geografii pojem, který v rámci polarizace prostoru označuje území polohově nebo významově odlehle, okrajové či nedostatečně integrované. Tento pojem se užívá ve více významech, na přesném vymezení se ani odborníci neshodují. Široká veřejnost by pravděpodobně uváděla okraje státu či měst, zatímco odborník by zmínil, že periferie je oblast na okraji systému, nebo oblast do systému špatně integrovaná.

Přechodným stupněm mezi periferií a jádrem je semiperiferie. Semiperiferie je území, které obstarává vztahy mezi jádrem a periferií. Tato území jsou lépe technologicky vyvinutá než periferie, ale zároveň mají levnější pracovní sílu než jádro. Semiperiferie také mohou využívat periferie, a to jak ve vlastním zájmu, tak jako zprostředkovatel jádra.

Extrémní typ periferie, oblast, která do systému není zapojena téměř vůbec, se nazývá marginalita. Marginální území jsou dalším stupněm perifernosti, kde periferní území jsou alespoň z části zapojené do ekonomického systému, ale marginální nikoli. Marginální území jsou naprosto izolována a nejsou zapojena do sociálních, politických a ekonomických procesů.

Periferie je objektem zkoumání regionální geografie, která je geografickou vědní disciplínou. Mezi známé definice patří například tyto: regionální geografie je komplexní disciplína zabývající se uspořádáním věcí a vztahů v prostoru (Dicken, 2004) a regionální geografie zkoumá vzájemné vztahy mezi přírodním prostředím a lidskou společností v konkrétních územích, oblastech neboli regionech. Objektem zkoumání regionální geografie jsou nezaměnitelné celky krajinné sféry vymezené postupem nazývaným

regionalizace. (Bičík, Brinke, 2001) V posledních letech regionální geografie neustále čelí tendencím zmenšovat obsah svého výzkumu z globálních, regionálních měřítek na lokální měřítko. Často musí regionální geografové obhajovat své výzkumy před názorem, že globalizace, která klade důraz na malé lokality, znamená ústup geografie. V této problematice existují tři typy rozdílů, které se nadále prohlubují. Mezi tyto rozdíly řadíme nerovnost mezi jednotlivými národy, kde se rozdíly mezi nejbohatšími a nejchudšími národy několikanásobně zvětšují. Dále nerovnosti v rámci státu, kde ve většině států rostou i rozdíly v jednotlivých regionech, a nakonec nerovnosti mezi jednotlivými lidmi, příjmy chudých lidí se sice nesnižují, ale příjmy bohatých rostou velice rychlým tempem, přičemž v dnešním světě pouhé 1 % nejbohatších lidí na světě vydělá přibližně stejný obnos jako cca 57 % nejchudších lidí na světě. A rozdíly se nadále prohlubují.

Cílem práce je vytvoření přehledu studií periferních oblastí v globálním měřítku pomocí rešerše klasické literatury, vytvoření přehledu studií periferních oblastí v Česku od 80. let 20. století pomocí obecné rešerše, obecnou rešerši současných přístupů a ověření metodických postupů se studií, ke kterému slouží jejich částečná aplikace na vybrané území, jako které jsem vybral okres Klatovy a vytvoření výstupů, tedy map, které znázorňují daný vybraný faktor pro zachycení periferních území.

1 Teoretická východiska

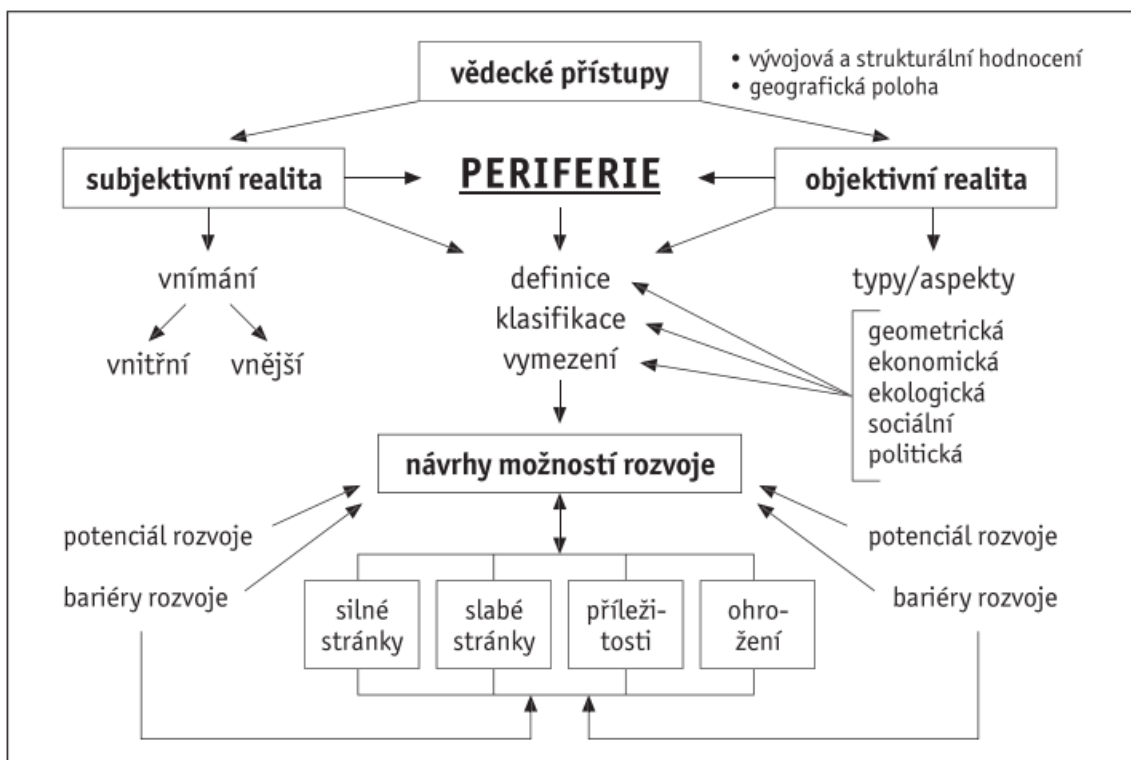
Z pohledu zpracování se tato práce dělí na dvě hlavní části. První část je zaměřena na hloubkovou obecnou rešerši, jejímž výsledkem je syntéza poznatků ze studií o periferních oblastech a zachycení vývojových změn v chápání, či vymezení periferních oblastí. Pro rešerši je velice důležitá kvalita nasbíraných dat a určitá kritéria. Při této práci bylo využito mnoho monografií, vědeckých článků a odborných publikací na téma periferie, či regionální rozvoj. Syntéza získaných výsledků je výčet vlastností charakteristických pro periferní oblasti, které budou dále využity pro aplikaci na modelové území okresu Klatovy.

Předmětem druhé části práce je aplikace a diskuse získaných poznatků na modelovém území, kterým je okres Klatovy. Pro možnost tvorby map a následného zhodnocení bylo zapotřebí sběru dat určených faktorů, aby bylo možné vypracovat srovnání jak pro okres Klatovy ve srovnání s ostatními okresy Česka, tak jednotlivých obcí v okrese Klatovy.

1.1 Periferie v klasické literatuře

Vymezení periferních oblastí může být hodnoceno odlišnými přístupy. Jednak objektivním, kde se stanoví míra perifernosti v přechodu mezi jádrem a periferií a subjektivním, kde hrají roli různá specifická kritéria a způsoby vymezení. Také ale záleží na typu periferní oblasti, které jsou globální (celosvětový význam), kontinentální (na úrovni světadílu) a regionální (v rámci státu). Každá z teorií a studií tak může mít odlišný pohled na perifernost dané oblasti.

Obrázek č.1: Schéma vztahů periferních regionů

Zdroj: Havlíček & Chromý (2001)

1.1.1 Teorie centrálních míst

Christaller publikoval svou práci v němčině v roce (1933). Svou diskusi představil otázkou „Existují zákony, které určují velikost, počet a rozložení centrálních míst?“ Věřil, že takové existují zákony, které mají být objeveny, a tato logika by mohla být použita k jejich propojení do teorie. Základním kamenem Christallerovy teorie byla myšlenka funkční vzájemné závislosti mezi městem a okolní venkovskou oblastí. V žádném případě se nejednalo o inovaci v oblasti studií osídlení a venkovská sociologie,

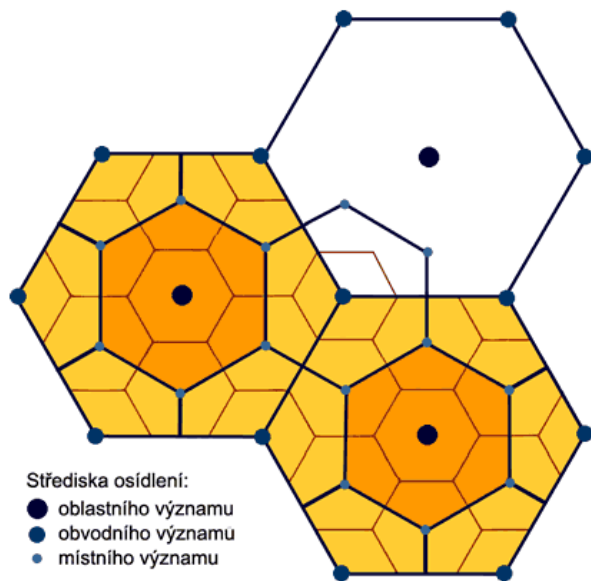
jak již bylo uvedeno, ale Christaller tuto představu formalizoval rozhodně novým způsobem. Christaller neignoroval skutečnost, že na rozdíl od centrálních míst jako takových existují různé, jiné typy osad, například „bodově ohraničená místa“, jako jsou zemědělské vesnice nebo „místně ohraničená místa“, která zahrnují těžební města, mostní a pevnostní města, přístavy, hranice a zvyková města, ale tato další místa byla v jeho diskusi ignorována.

Teorie centrálních míst patří mezi nejstarší lokalizační teorie a patří do skupiny teorií regionální rovnováhy. Snaží se vysvětlit uspořádání ekonomiky v prostoru. Práce byla vypracována na základech prací von Thünera (1826) a Webera (1928). Model izolovaného hospodářství, jeho autorem byl von Thünen, předpokládal, že různé hospodářské aktivity se nacházejí v určitých vzdálenostech od města a vytvářejí tak kruhy. Weber se zabýval jednotlivými lokalizačními faktory a jejich vlivem na umístování průmyslové výroby. (Blažek & Uhlíř, 2002)

Christaller dle významu sídel vytvořil síť jejich vzájemných propojení a určil tak spádové oblasti. Méně významná sídla tvořila menší spádové oblasti, význam sídel určoval hlavně počet obyvatel. Spádové oblasti utvořili šestiúhelníky, které na sebe navzájem navazovaly. Christaller (1933) zdůraznil ve své teorii centrálních míst definici jader, kde oblasti nacházející se mezi těmito jádry mají jasně periferní charakter a pro určení míry perifernosti je klíčová vzdálenost. Nebral v potaz ale vývojové procesy a principy, které zapříčiňují asymetrii územního uspořádání (Novotná, 2005).

Christallerova teorie souvisela s předpokladem racionálního chování a také s předpokladem, že nové podniky se mohly rozběhnout kdekoli a kdykoli se jim zachce, také že stejně dobře by jim sloužila centrální místa. S těmito zjednodušeními bylo pro Christallera úkolem popsat ústřední vzorec místa, který obsahoval minimální počet městských míst a uspokojil různé ekonomické a behaviorální podmínky. Prahová hodnota pro funkci centrálního místa je měřítkem minimální úrovně poptávky potřebné k zajištění toho, že nabídka zboží nebo služby bude zisková.

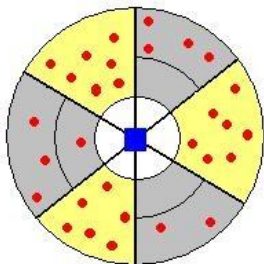
Obrázek č.2: Teorie centrálních míst dle Christallera

Zdroj: Deník veřejné zprávy (2012)

August Lösch jejich teorie dále zlepšil a zpřesnil. Soustředil se na vztahy v rozmístění velkých průmyslových podniků. Teorie A. Lösche (1940) se stejně jako teorie Webera zabývala lokalizačním rozhodováním firem, ale oproti Weberovi, který kladl důraz na snižování nákladů firem, se zaměřoval na zvyšování zisku. Na rozdíl od Christallera, který opomíjel některé faktory a skutečnosti, je Lösch ve svém modelu již zahrnuje a nemá tolik zjednodušené předpoklady. Mezi předpoklady jeho teorie patřila rovnoměrně rozmístěná populace, centrální místa poskytují služby, zboží a administrativní služby jejich zázemí, spotřebitelé minimalizují svoji cestovní vzdálenost a mají stejný příjem a stejné požadavky na služby. Löschovo základní tvrzení spočívalo v tom, že menší sídla mohou produkovat jen omezený okruh zboží a služeb podle vlastních možností, ale jejich obyvatelé žádají sortiment mnohem větší, k jehož získání slouží zařízení v dostupné vzdálenosti (Blažek & Uhlíř, 2002).

Obrázek č.3: Teorie centrálních míst dle Lösche

Zdroj: (Databázové systémy GIS, 2004)

1.1.2 Teorie exportní základny

North (1955) ve své teorii klade důraz na význam poptávky po zboží produkovaném v dané oblasti. Nejdůležitější rolí v rozvoji dané oblasti je tedy poptávka po zboží, které je schopná daná oblast sama produkovat. Tyto oblasti se tedy rozvíjejí díky vnějším impulsům a úspěch těchto oblastí závisí na jejich schopnosti vytvořit úspěšnou komunitu vhodnou k exportování. Na míru úspěšnosti exportu mají vliv zejména lokální faktory, technologické faktory atd. (Wokoun, Malinovský, Damborský, & Blažek, 2008).

Není nutné, aby exportní základna měla charakter výroby a obslužný sektor North vidí jako odrážející se vývoj sektoru růstového. Čím je větší úspěšnost exportu dané oblasti, tím rostou i investice, které se vracejí do exportního, či obslužného sektoru. Ve vyspělých oblastech je tedy mnohem větší provázanost jednotlivých sektorů, a díky tomu je někdy mnohem těžší rozlišit exportní odvětví než v oblastech méně vyspělých (Blažek & Uhlíř, 2002).

Hlavní předpoklady Northovy teorie:

1. oblast je určena jako území se společnou exportní základnou
2. úspěšnost exportu zboží je důležitá pro rozvoj regionu a tamní ekonomický růst
3. exportní základna je klíčovým faktorem, který ovlivňuje příjem regionu a rozvoj obslužných funkcí

Problémem, či slabinou této teorie je fakt, že North svoji teorii postavil na analýze vývoje USA a nově osídlených zemí, ale v Evropě je export a jeho role mnohem menší. North byl také kritizován, že existují také jiné faktory růstu a export není mezi

nejvýznamnějšími. Na naší Zemi je export roven nule, a i tak dochází k rozvoji. Northova teorie také neklade význam na obslužný sektor.

V této teorii vnímáme jádrové oblasti jako ty, kde se nachází exportní základna a periferními jsou vnímány ty, které nemají své vlastní komodity pro exportní účely a plní funkci obslužného sektoru.

1.1.3 Teorie růstových pólů

Teorii růstových pólů založil F. Perroux (1950), kde nerovnoměrný rozvoj považuje za samozřejmost, jelikož k růstu nedochází ve všech oblastech stejnou mírou. Tato teorie se stala velice známou teorií regionálního rozvoje a Perroux v ní rozlišuje tzv. hnaná a hnací odvětví. Hnací odvětví je definováno jako velice rychle se rozvíjející, ve kterém jsou důležité velké a neustále se posouvající a inovující firmy, díky kterým se rozvíjí i jejich okolí. Toto okolí je zde chápáno jako hnané odvětví, ve kterém firmy rostou také rychleji než jim srovnatelné jiné firmy (Blažek & Uhlíř, 2002).

Teorie růstových pólů byla zpracovávána i jinými autory, především J. Boudevillem (1966), který za růstové centrum, které je chápáno jako růstový pól, považoval soubor intenzivně propojených odvětví, která jsou kolem hnacího odvětví. Nejdůležitějším mechanismem, díky kterému dochází ke zlepšení hospodářské výkonnosti celé oblasti, je blízká spolupráce všech odvětví s hnacím. Pro zlepšování ekonomiky dále uvedl možnosti úspor, kde vnitřní úspory mohou být úsporou díky inovacím jak v oblasti organizace, tak procesu výroby, či samotného výrobku (Krejčí, Klusáček, Konečný, & Ruda, 2010).

Perroux i Boudevill vnímali periferní oblasti jako ty, které spadaly do hnaného odvětví a byly závislé na odvětví hnacím, které přímo ovlivňuje jejich samotný růst.

1.1.4 Teorie kumulativních příčin

Autorem této teorie je švédský ekonom G. Myrdal (1957), ve své teorii odmítá hypotézy o automatických tendencích sociálního systému ke stabilitě a uvádí, že reakce opačného směru nevyvolá změnu, ale další změny, které ji zvětší. Příkladem uvádí černošskou problematiku v USA. Autor se věnoval jak problémům regionálního rozvoje ve vyspělých zemích, tak i v rozvojových a v obou těchto problematikách vidí vzájemnou podmíněnost. Tvrdí, že problémy nerovnoměrného rozvoje je třeba vnímat v souvislosti

s analýzou sociálních rozdílů, tato oblast je podle Myrdala velice zanedbávána (Blažek & Uhlíř, 2002).

Myrdal ve své teorii uvádí tři obecné zkušenosti:

1. ve světě je malá skupina bohatých států a mnohem větší skupina extrémně chudých států
2. bohaté státy pokračují pevně v procesu ekonomického vývoje, ale chudé státy mají pokrok mnohem pomalejší, až se může jednat o stagnaci
3. z tohoto důvodu se z globálního hlediska rozdíly mezi bohatými a chudými státy stále zvětšují

Ve své teorii uvádí, že pohyb kapitálu, zdrojů, pracovních sil a působení tržní síly nemůže vést k rovnováze, ale spíše k dalšímu zvyšování rozdílů mezi danými regiony, když se jeden region vyvíjí rychleji než ostatní, tak bude rozdíl stále vyšší. Působení mechanismů kumulativních je propojené a ve vyspělých oblastech vede k vývoji, který se nazývá růstovou spirálou, a ta je specifická tím, že je zde odčerpáván kapitál a pracovní síla z méně vyspělých oblastí do vyspělých a méně vyspělé oblasti přicházejí o své zdroje růstu (Krejčí, Klusáček, Konečný, & Ruda, 2010).

V této teorii se pojmy jádro a periferie rozdělují především na bohatství dané oblasti, kde jako jádrové oblasti vidíme bohaté státy, které rychle rostou a dále se rozvíjejí a na opačném pólu státy chudé, které rostou mnohem pomaleji. Pomalu rostoucí chudé státy zde vnímáme jako periferní oblasti.

1.1.5 Teorie nerovnoměrného rozvoje

Albert Otto Hirschman byl německý ekonom, který vytvořil teorii nerovnoměrného rozvoje. Ve své teorii se zabýval především příčinami nerovností a možnostmi, jak by se mohli rozvíjet rozvojové země. Tvrdí, že je důležité nalézt skryté zdroje, či odhalit jejich nevhodné využívání, aby se mohl vyvíjet rozvoj zaostalých území. Mezi hlavní problémy jednotlivých oblastí neřadí nedostatek kapitálu, ale špatné zacházení s ním. Obdobně jako v ostatních teoriích, i tato poukazuje, že k vývoji nedochází rovnoměrně v celém prostoru, ale první roste jádro a z jádra se růst dále šíří do celého prostoru (Wokoun, 2008).

Hirschman (1958) zdůrazňuje nerovnoměrný rozvoj a jeho nezbytnost a důležitost. Bez růstu jader by nedocházelo k růstu vůbec. Tento rozvoj má dle Hirschmana jasné výhody, ovšem má i své nevýhody, mezi které patří odchod kvalifikovaných pracovníků a kapitálu ze zaostalých oblastí. Dále tvrdí, že růst neprobíhá všude současně, pokud k němu ovšem dojde, dochází k jeho prostorové koncentraci do oblastí kolem jádra. Aby se v oblasti mohlo dosáhnout vyššího ekonomického stupně, je nezbytný vývoj jednoho či více jader. Nutnost vzniku jader růstu v celém procesu znamená, že rozdíly mezi jednotlivými oblastmi jsou nezbytné pro růst samotný. Jak uvádí Wokoun (2008), Hirschmann byl přesvědčený, že hlavním problémem málo rozvinutých zemích není nedostatek kapitálu, nýbrž neochota, či neschopnost jej správně využít. Jako hlavní využití zahraničního kapitálu označil tzv. demonstrační efekt, dokázat, že i v málo rozvinutých zemích a oblastech se dá podnikat a profitovat. Jako hlavní doporučení uváděl vytváření nových míst s moderní ekonomikou, jelikož podle jeho názoru bylo nutné nejprve rozvinout jedno, či více regionálních center, které zajistí ekonomický růst (Blažek & Uhlíř, 2002).

V teorii nerovnoměrného rozvoje chápeme periferie jako rozvojové státy, které se vyvíjejí pomaleji a je jim vhodné pomoci vytvořením jádrových oblastí s moderní ekonomikou, ze kterých se může šířit růst.

1.1.6 Teorie polarizovaného rozvoje

Friedmann (1966) se zasadil o spojení terminologií v problematice polarizovaného rozvoje, kde zavedl termíny jádro a periferie. Nejdůležitějším znakem, který určuje charakter regionu určil míru autonomie dané oblasti. Oblast, která je závislá na jiné, je periférií a opačně oblast, na které závisí ostatní, ale ona sama je z velké části autonomní, je jádrem. Mezi jádrem a periférií existují vztahy, které zde působí, patří mezi ně obchodní, administrativní a migrační. Tvorba inovací a inovační potenciál jsou typickými rysy jádra (Blažek & Uhlíř, 2002).

Ve svém životě se zabýval také efekty, které zapříčiňují růst dominantního postavení jádra. V jeho definici jich nalezneme šest, informační efekt, modernizační efekt, psychologický efekt, efekt dominance, výrobní efekt a efekt vazeb. Friedmann uváděl, že je vhodná určitá míra decentralizace a nikoli plná dominance jádra nad periférií, aby se periferie mohla dále rozvíjet. V případě striktní polarizace by i jádro pocíťovalo negativní dopady, tudíž považuje za racionální podporovat pozitivní vlivy z jádra na periférii.

Decentralizaci považuje za nezbytnou podmínku pro snižování rozdílu a dosažení tzv. integrované ekonomiky, která vede k větším celkovým ziskům. Problematikou regionální politiky a regionálního rozvoje se zabýval Friedmann na příkladu jihoamerické Venezuely, kde zkoumal její ekonomický růst (Krejčí, Klusáček, Konečný, & Ruda, 2010).

Stupně rozvoje ekonomiky podle Friedmanna:

1. preindustriální společnost s ostrůvky ekonomických aktivit
2. jádro – periferie
3. disperze ekonomické aktivity
4. integrovaná ekonomika

Friedmann také navrhl skupiny kumulativních mechanismů, které zesilují ekonomickou dominanci jádrových oblastí, nad periferními. Mezi těmito efekty jsou: efekt dominance, informační efekt, psychologický efekt, modernizační efekt, efekt vazeb a výrobní efekt. Všechny tyto efekty nadále zvyšují ekonomický růst a zapříčiňují, že jádrové oblasti rostou mnohonásobně rychleji, než periferní regiony (Wokoun, 2008).

1.1.7 Teorie světového systému

V druhé polovině 20. století se postupně vyvíjely směry, který přicházeli s existencí přechodného typu území mezi jádrem a periferií. Mezi prvním zastánci těchto teorií byl Wallerstein (1979), který přechodná území nazýval jako „semiperferie“. Semiperferie podle Wallersteina je do jisté míry podobná periferii, ale není až tak závislá na jádru, má určitou samostatnost a je schopna se rozvíjet. Z jádra přebírá určité inovace, ale vyvíjí se vlastním způsobem. Wallersteina uvádí, že semiperferie je schopna stát se jádrem, pokud je ve svém rozvoji úspěšná, ale také tvrdí, že v jádro se nikdy nemůže vyvinout „čistokrevná“ periferie (Wallerstein, 2000).

Immanuel Wallerstein je jeden z nejuznávanějších soudobých makro strukturálních teoretiků a jejich aplikací na vysvětlení příčin, struktury a dynamiky mezinárodní migrace. Budujeme tedy aplikovanou teorii dílčího sociálního jevu podle zásad logického pozitivismu.

Ten přišel krátce po roce 1970 s prvním dílem trilogie o vzniku a vývoji moderního kapitalistického systému, světové ekonomiky, která svou dynamikou ovlivňuje sociální strukturu společnosti, formu státních i jiných organizací, lidskou kulturu i dynamiku mezinárodní migrace. Migrace je ve Wallersteinově podání, stejně jako i jiné makrosociální procesy, odezvou na proměny světové ekonomiky. Teorie světového systému v sobě spojuje rozmanité společenskovední dědictví: Modifikovaný marxismus včetně teorie dělbý práce, nerovnosti, dokonce i s některými paralelami k Leninovu dílu o imperialismu (Wallerstein, 2011).

Existence moderní světové ekonomiky nebo také evropského kapitalistického systému je spojena se čtyřmi klíčovými institucionálními klastry:

1. Rozmanitými státy spojenými mezistátním systémem.
2. Národy (etnickými skupinami), u nichž nesejde na tom, zdali jsou organizovány do podoby států nebo takovou organizaci postrádají.
3. Třídy, které zčásti zahrnují objektivní postavení ve výrobním systému a vlastnických vztazích, zčásti uvědomění aktérů o jejich přináležení k dané socioekonomické skupině (třídní vědomí).
4. Domácnosti a jednotlivé osoby zasazené do příjmových, pracovních a jiných relací.

Všechny čtyři institucionální vrstvy společnosti spojuje jednotnou sítí světová ekonomika. Její rytmy, ekonomické cykly a konjunktury limitují z velké části dynamiku zbylých agregátů společnosti. Světový kapitalistický systém je tak jinými slovy prostředím, v němž se společnost, nejdříve ta evropská a později i ta „globální“, od 16. století vyvíjí (Blažek & Uhlíř, 2002).

1.1.8 Leimgruberovy přístupy

Přístupy vymezování periferií se také zabýval Leimgruber, který ve svých pracích zmiňuje čtyři různé přístupy, ve kterých se snaží o velmi komplexní vymezení periferních území s velice různorodým výběrem ukazatelům (Leimgruber, 2004).

1. Geometrický přístup

Tento přístup vymezuje okrajové oblasti pomocí (kilometrické) vzdálenosti, ovšem tato oblast nemusí být nikterak problémová a nemusí být nijak sociálně, politicky či ekonomicky vyloučená. Naopak tyto oblasti mohou využívat svoji polohu jako výhodu. Leimgruber ve své práci jako příklad uvádí hranice USA a Mexika a zde nacházející se města. Také zmiňuje, že prakticky nemožné je využít tento přístup na ostrovech, kdy jádra leží převážně na pobřeží a centra ostrovů jsou spíše periferní.

2. Ekonomický přístup

Pro vymezení periferie ekonomickým přístupem se dá využít celá řada jednotlivých ukazatelů (HDP, občanská vybavenost, infrastruktura atd.) a tzv. syntetických ukazatelů, které vznikají kombinací klasických ukazatelů s např. demografickými nebo fyzickogeografickými. Výběr ukazatelů a hranice, kdy je oblast posuzována jako periferní je velice subjektivní, takže zde může vzniknout problém při porovnávání periferního území z různých prací.

3. Sociální přístup

Tyto periferní jsou typické především různými menšinami, které mohou vznikat z mnoha důvodů např. etnické, náboženské, jazykové či jinak málo integrované skupiny obyvatel. Tyto periferie mohou často vést ke vzniku ghett či slumů. Tyto periferní oblasti se mohou často nacházet i v silně jádrových oblastech, kterými jsou města, velkoměsta atd.

4. Ekologický přístup

V tomto přístupu mohou jako jádro být oblasti s dobrým životním prostředím, které jsou málo využívané člověkem, na druhou stranu tu jsou oblasti silně zasažené lidským jednáním a může se jednat až o zdevastované území. Příkladem zde mohou být národní parky a jako protiklad oblasti zasažené těžbou nerostných surovin. Tento přístup tedy může nahlížet na centrální oblasti jako periferní.

1.2 Periferie v Česku

K definici periferních oblastí měli jednotliví autoři své přístupy pro průzkum jejich možných určujících znaků. Tyto pokusy můžeme uvést z teoretické koncepce do praxe, a to konkrétní vymezení periferních oblastí. Každý z autorů určoval periferní oblasti svojí, odlišnou metodou. Tato kapitola se bude zabývat přehledem o použitých metodách v jednotlivých studiích. Důležité hledisko praktického výzkumu je rozlišit periferní oblasti. Vzhledem k tomu, že na to není jednotná definice, vykládají si autoři tento pojem odlišným způsobem a zcela logicky volí i odlišné ukazatele a faktory. Před započítáním výzkumu by se měly stanovit vhodně veliké regiony. Ve větších regionech jsou obsažena i města, která nejsou periferní a tím znehodnocují výzkum a příliš malé regiony jsou nevýhodné tím, že nejsou buď dostupné nebo z nich nelze získat potřebná data, a navíc úměrně jejich velikosti roste jejich počet.

1.2.1 Výzkumy v 80. letech 20. století

Geografové Gardavský, Hampl a Kühnl se zabývali jako první vymezením periférií na území nynějšího Česka. Tato práce spočívala především v posuzování polohy a významu střediska v celém systému a jeho zázemí. Hodnotili míru ovlivnění území z hlediska zázemí hlavních center a komunikací (Hampl, Gardavský, & Kühnl, 1989).

Na základě tří faktorů byla definována míra exponovanosti a to:

1. návaznost dílčích jednotek ve vzdálenosti k hlavním centrům osídlení
2. významnost a velikost samotných jednotek a
3. intenzita osídlení v okolí těchto jednotek

Podle těchto faktorů byly vymezeny jako periferní regiony neexponované, ležící v nevýhodné poloze a málo osídlené. Nevyskytují se zde žádná významná sídla, pouze menší nebo nerozvinutá. Musil (1988) použil při posuzování perifernosti území údaje z generelové jednotky (územní jednotky vystavěné v 70. letech minulého století Státním ústavem územního plánování – Terplan). Těchto 916 jednotek, tzv. spádové území obce plnilo funkce střediskové. Tyto jednotky měly malou rozlohu a hrozila nepřehlednost a roztržitost výsledného výstupu. Bylo nutno podobné jednotky sjednotit nejméně po třech, aby mohla výsledná mapa přehledně ukázat skutečnou lokalizaci periferních

oblastí, které požadují sociální a ekonomickou péči. Jak bylo dříve uvažováno, že periferní jsou pouze příhraniční oblasti, bylo dokázáno, že periferní oblasti jsou i uvnitř státu, což byl hlavní přínos Musilova výzkumu a jeho práce. Generelové jednotky jsou mikroregiony na nejnižší regionální úrovni. Každá generelová jednotka má své středisko a k němu příslušné spádové území. Může být vymezena jako obce nebo také jejich shluky. Obec, v níž jsou základní střediskové funkce (škola, pošta, zdravotní zařízení, některé další správní funkce – např. matriční a stavební úřad), je centrem pro generelovou jednotku. K této obci jsou přidružené další dle spádovosti (Musil, 1998). Devět základních parametrů, podle kterých analyzoval Musil regiony:

1. úbytek obyvatel
2. podíl věkově starších osob
3. úbytek aktivních osob v ekonomice
4. rozvoj bytové výstavby
5. podíl středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných osob
6. podíl bytů neobydlených
7. vyšší podíl zaměstnaných osob v zemědělství
8. skromnější vybavení domácnosti
9. občanská vybavenost s nižší úrovní

Illner (1989) pracoval na svém výzkumu obdobně jako Musil, pouze se více zabýval sociálními aspekty území. Jeho zaměření má dva charakteristické soubory: obyvatelstvo (vzdělanost, aktivita ekonomická dle sektorů, demografické složení atd.) a hmotné podmínky pro život (kvalita bytů – různá hlediska, podíl ploch pro rekreaci). Výsledkem je mapa periferních oblastí, potvrzující existenci periferii uvnitř podél hranic krajů. Červenka (1989) se zabýval výzkumem polarizace prostoru a hodnotil určité aspekty územní diferenciací. Jednalo se o necentrální (zaostávající) oblasti v Česku. Základem pro výzkum bylo hodnocení sociálních struktur a určitých materiálních podmínek lidí v souvislosti s bydlením a domácnostmi v jednotlivých územních jednotkách.

1.2.2 Výzkumy v 90. letech 20. století

Ve výzkumech 90. let můžeme rozdělit práce do tří různých směrů – škol, které se zabývaly problematikou polarizace prostoru. Tyto školy se nazývaly Albertovská, Brněnská a Slupská. K těmto vyjmenovaným směrům se dají také zařadit jinak zaměřené výzkumy zabývající se problematikou periferních oblastí: výzkumy pohraničí, rozvoje venkova a rurálního prostoru, enviromentálních souvislostí, migrací atd. Havlíček a kol. (2005) dělí představitele dle jednotlivých škol:

Albertovská škola – Dostál, Illner, Kára, Barlow, Müller, Hampl, Jeleček, Blažek, Uhlíř,

Brněnská škola – Vaishar, Koutný, Mikulík, Nováček, Zapletalová, Hroudová, Strachová, Špes, Pozeš,

Slupská škola – Jančák, Havlíček, Chromý, Marada, Fialová, Burda, Janů, Sayer

Po společenských transformacích, které následovaly po roce 1989, došlo ve vývoji osídlení Česka ke změnám. Ty byly popsány a analyzovány poměrně brzy v řadě prací Hampl, Illner a Andrlé (1994) a Musil (1993). Vývoj vnitřních periferií byl také součástí proměn osídlení, avšak nebyla mu dosud věnována příliš velká pozornost. Ta se spíše věnovala místům a prostorům rozvoje. K výjimkám v té době patřily studie Hany Librové (1997), které poukazovaly na to, že dochází k decentralizaci osídlení a že se zastavuje odliv obyvatelstva z venkova. Též je pravděpodobné, že obrat v demografickém vývoji periferií je spjatý se změnou tzv. bytového systému, a stejně tak s rozmístěním bytové výstavby. Po roce 1990 byla ukončena tzv. Komplexní bytová výstavba (KBV), jež byla realizována zejména ve městech, a to z velké části formou vícebytových domů. Tato výstavba sloužila ke koncentrování obyvatelstva hlavně do středně velkých měst, především okresních. Jejím účelem bylo zaručit pracovní sílu pro tyto lokality. KBV byla součástí koncepce urbanizace v závěrečné fázi centrálního plánování systému osídlení, které upřednostňovalo rozvoj středně velkých a malých měst před těmi největšími.

1.2.3 Výzkumy na počátku 21. století

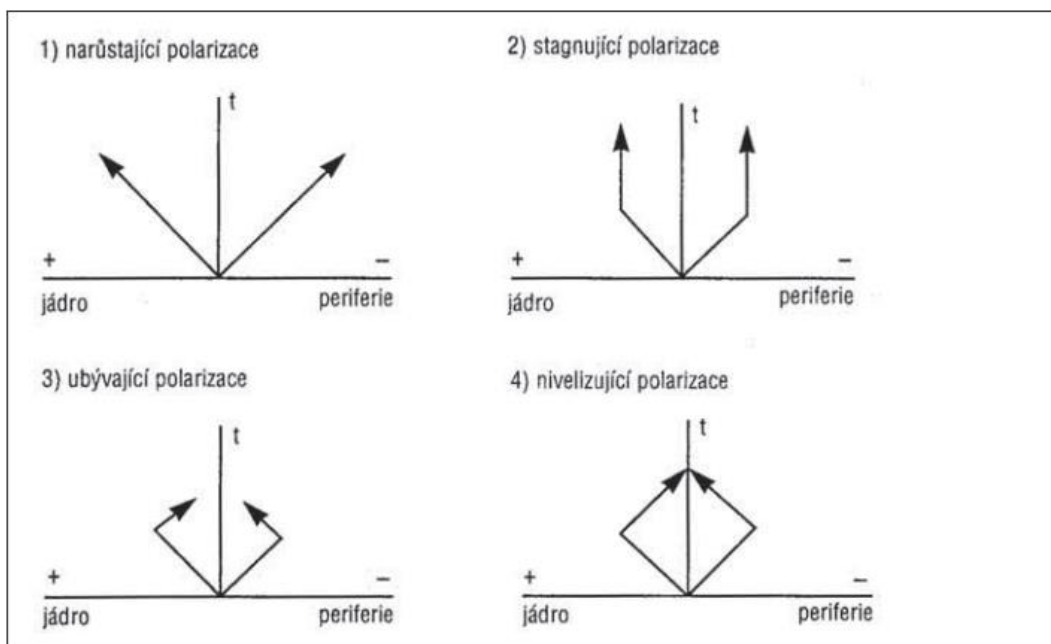
Cudlínová (2000) ve svých výzkumech polarizace prostoru s ohledem na udržitelný rozvoj vsadila na regionální politiku Evropské unie. Sestavila soubor indikátorů ukazatelů, ve kterých využívá EU pro rozhodování o podporovaných regionech.

Ukazatele pro vymezení periferních oblastí jsou:

1. míra nezaměstnanosti
2. počet obyvatel v poproduktivním věku
3. pořízení hmotných investic
4. průměrná měsíční mzda
5. migrační přírůstek obyvatel
6. hustota zalidnění

Mnoho autorů publikovalo o problematice periferních oblastí ve Sborníku České geografické společnosti z roku 2001, tato publikace byla přímo zaměřena na problematiku periferních území. Havlíček a Chromý (2001) vymezovali periferní oblasti na základě rozšiřování a pokrytí signálem tehdy nového mobilního operátora. V jádrových oblastech byl signál nejdříve, a naopak ty oblasti, které byly neatraktivní, zůstaly bez pokrytí nejdéle nebo vůbec.

Obrázek č.4: Vývojové typy polarizace prostoru

Zdroj: Havlíček & Chromý (2001)

Marada (2001) se zabývá daty z okresů, které získává z regionální databáze Českého statistického úřadu. Přiznává, že není vhodná úroveň okresů pro tuto studii, jsou ovlivněny jejich jádrovými městy. Tento nedostatek se snažil vymýtit díky slučování okresů s velkými městy. Marada se řídil těmito definicemi periferních oblastí a následnými charakteristikami:

1. hustota zalidnění
2. podíl obyvatelstva, žijícího na venkově v daném okrese
3. obce do 499 obyvatel a podíl jejich obyvatel v nich žijících
4. podíl obyvatel pracujících v priméru, ekonomicky aktivních
5. podíl obyvatel pracujících v bankovním sektoru, ekonomicky aktivních
6. průměr hrubé mzdy v daném okrese

Nebylo zde užito záporné migrační saldo, zmiňované v definicích periferií. Podle Marady by došlo k nepřesné analýze. Jančák (2001) zkoumá periferie pomocí navzájem odlišných mikroregionů na základě dotazníkového šetření a analýzy SWOT. Fialová (2001) se zabývá výzkumem druhého bydlení, kterým podle ní jsou vystěhované domy v periferních oblastech a vznikají tak neobydlená stavení, popřípadě jsou využívány jako chalupy.

Také Čermák (2004) zkoumal míru exponovanosti jako Gardavský, Hampl a Kühnl (1987). Navíc ji však poměřoval s dopravní dostupností. Zkoumal víceméně obce s pověřeným obecním úřadem. Podle výsledků jeho zkoumání je periferní oblast taková, kam nevedou exponované dopravní cesty a hodnotí to podle těchto charakteristik:

1. hustota zalidnění
2. index vzdělanosti (jednotlivé stupně vzdělání)
3. index zatížení II (podíl obyvatel starších 60 let ku počtu obyvatel v produktivním věku)
4. podíl vyjíždějících
5. výše nájemného
6. saldo migrační na 1000 obyvatel
7. index progresivity ekonomické aktivity (použití různé váhy v jednotlivých sektorech)

Studie Herbera a Drápela (2005) se zabývá oblastí na úrovni okresů. Inspirovali se prací Cudlinové, ale pozměnili ji pro své účely. Následné charakteristiky jsou:

1. mzda obyvatel v průměru
2. hmotné investice jimi pořízené
3. migrace obyvatel
4. míra nezaměstnanosti

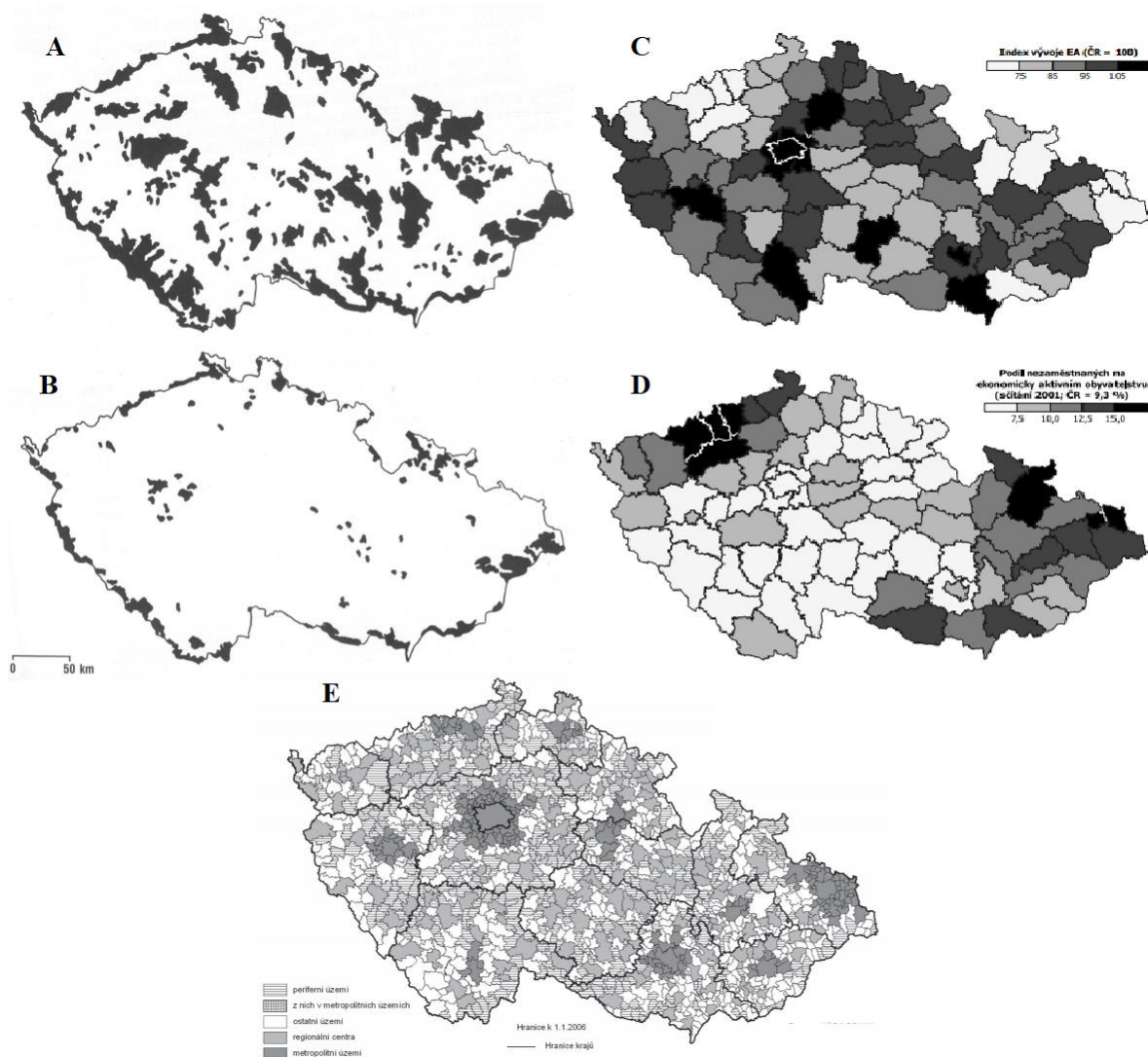
Musil a Müller (2008) se téměř po 20 ti letech vrací k vymezení periferií u nás a publikují studii, ve které se zabývá Musil myšlenkou, kterou regionální úroveň pro výzkum tentokrát zvolit. Nakonec spolu s Müllerem přichází na mikroregionální rozdělení České republiky do 1424 generelových jednotek. Generelové jednotky jsou mikroregiony na nejnižší regionální úrovni, které mají své středisko a k němu vymezené spádové území. Centrem generelových jednotek je obec, která má základní střediskové funkce (pošta, škola, zdravotní zařízení, některé správní funkce – např. stavební a matriční úřad). K ní jsou přiřčeny obce podle základní spádovosti obyvatelstva. Vybrali 17 ukazatelů pro analýzu:

1. podíl obyvatel, věk 0-24 let
2. podíl obyvatel, věk 60 let a starší
3. počet vdov ve věku 60 let a starší na 100 žen
4. počet obyvatel, věk 15 let a starší s neukončenou maturitou
5. počet obyvatel, věk 25 let a starší s vysokoškolským vzděláním na 100 obyvatel
6. počet pracovních míst na 100 ekonomicky aktivních obyvatel
7. podíl počtu nezaměstnaných ku počtu aktivních ekonomicky
8. podíl pracovních míst v odvětvích lesnictví, zemědělství a rybolov
9. podíl pracovních míst v odvětvích stavebnictví a průmysl
10. podíl osob samostatně výdělečně činných a zaměstnavatelů
11. podíl osob aktivních ekonomicky v tzv. sektoru terciálním
12. podíl bytů obydlených trvale v domech, postavených v letech 1970-2001
13. podíl bytů neobydlených
14. počet bytů, nacházejících se v rodinných domech, které jsou obydlené přechodně nebo slouží k rekreaci na 100 obydlených bytů trvale v rodinných domech
15. podíl obydlených bytů trvale se zavedeným plynem
16. podíl obydlených bytů trvale, které jsou napojeny na kanalizační síť
17. podíl domácností, ve kterých je osobní počítač

Ve výsledku byly vymezeny širší a užší periferní oblasti, které konfrontovaly výše uvedené indikátory z let 1970-2004. Pro širší vymezení byly jako periferní oblasti označeny ty, které nesplnily 9 hodnot ze 17 (494 jednotky). Užší vymezoval a snižoval podíl obyvatelstva v uvedeném období na všech obyvatel ČR (258 jednotek). Nejen periferními oblastmi, ale vymezením venkovského prostoru se zabýval Perlín (1998). Tento autor v r.1998 rozdělil Českou republiku na 6 homogenních celků. Jedním z těchto celků je vnitřní periferie, kterou charakterizoval jako oblast venkovskou ve středních a vyšších polohách s nižší občanskou vybaveností ve větším množství malých sídel, ze kterých většina obyvatel vyjíždí za prací. Je zde velké množství neobydlených chalup a bytů. Podle Perlínova popisu sestavila Nunvářová (2007) mapu popsanych oblastí. Perlín se v roce 2010 zabýval typologizací venkovských sídel na úrovni obcí s pověřeným obecním úřadem, které hodnotil celou řadou statistických ukazatelů, kterým byly:

1. počet obyvatel celkem
2. rozdíl kladné a záporné migrace
3. podíl obydlených domů trvale z let 1991-2001 z celkového počtu obydlených domů trvale v r. 2001
4. podíl obydlených domů trvale ze všech domů
5. počet lůžek na 100 obyvatel v ubytovacích zařízeních
6. počet odjezdů všech spojů dne 3.10.2007 (středa)
7. míra registrované nezaměstnanosti
8. počet obyvatel, kteří žijí v bytech, kde je zaveden plyn
9. podíl lidí, kteří se zde narodili z celkového počtu obyvatel
10. počet kandidátů ve volbách v r. 2006 na počet mandátů
11. počet obyvatel, věk 65 let a starší na 100 bydlících obyvatel trvale
12. podíl obyvatel, vyjíždějících za prací, ze všech ekonomicky aktivních
13. dotace právním subjektům v objemu na celkový počet právních subjektů v letech 1998-2005
14. index vzdělanosti

Obrázek č. 5: Výstupy studií jednotlivých autorů

Zdroj: upraveno dle Hampl (2005), Musil & Muller (2008), Havlíček a kol. (2005)

Na výše uvedeném obrázku můžeme vidět výstupy studií některých již zmíněných autorů. Mapa A zachycuje pokrytí území signálem mobilních telefonů, respektive nepokrytí ke dni 30.6.2000, touto studií se zabýval Havlíček a kol. (2005), stejně jako mapou B, která ukazuje data k 31.12.2000. Mapa C znázorňuje index vývoje ekonomicky aktivních obyvatel v roce 2001 a mapa D zachycuje poměr nezaměstnaných na sociálně aktivní obyvatele z roku 2001 (Hampl, 2005). Mapa E jejímiž autory byli Musil a Muller (2008) znázorňuje vývoj periferních území roku z roku 1984 a 2005, kde je na jednotlivých regionech vidět jaké byly periferní v roce 1984, jaké v roce 2005, a které jsou periferními v obou obdobích.

1.2.4 Novodobé strategické dokumenty

Strategie regionálního rozvoje 2014-2020

Tento dokument byl sestaven pro účely regionální politiky, kde je také uvedena typologizace území ČR. Územní analýza byla provedena nejen na úrovni ORP, ale také na úrovni obcí s cílem provést identifikaci rozdílů mezi jednotlivými regiony a dále určit území, vyžadující v rámci regionální politiky speciální podporu. Vznikla definice 3 základních typů území a to periferní, rozvojová a stabilizovaná. Byly sledovány rozvojové znaky, naznačující rozvojový potenciál oblasti, dále můžou přímo korelovat s rozvojem území.

Následující indikátory typologizace:

- A. potenciál jednotky sociálně-ekonomický:
  - 1. populační velikost (obce) – koncentrace osídlení (ORP)
  - 2. registrovaná nezaměstnanost
  - 3. podnikatelské objekty v počtu na 1000 obyvatel
  - 4. daňové příjmy za rok na 1 obyvatele v Kč
- B. potenciál jednotky polohový (k hlavním dopravním cestám a k centrům osídlení)
  - 1. přiřazení každé obce do jednoho ze sedmi stupňů. Hodnota je vypočtena jako průměr hodnot za obce
- C. Dynamika vývoje jednotky
  - 1. vývoj obyvatel v letech 2001-2011
  - 2. úbytek/přírůstek registrované nezaměstnanosti v letech 2001-2010
  - 3. vývoj počtu podnikatelských subjektů v letech 2001-2010
  - 4. dokončené byty na 100 obyvatel v letech 2001-2011

Strategie potvrzuje, že periferní území jsou území geograficky odlehlá, s negativními hodnotami rozvojových indikátorů. Hlavním znakem je větší počet obyvatel, vyjíždějících denně za prací nebo studiem, vysoká nezaměstnanost.

Strategie regionálního rozvoje 2021+

Dokument Strategie regionálního rozvoje 2021+ (dále jen SRR 21+) je zaměřen především na témata, které je nutné řešit z pohledu národní úrovně, mají určitá specifika a lze u nich najít řešení daných problémů. SRR 21+ neslouží jako řešení všech problémů

Česka, ale je zaměřen především na oblasti, u kterých je žádoucí uplatnit specifické nástroje pro řešení potřeb dané oblasti. Tato strategie není nikterak nadřazená jiným národním strategickým dokumentům, ale při definování jejich územní dimenze do nich přesto vstupuje.

Význam dokumentu SRR 21+ je shrnut ve stručných bodech:

1. zajistit regionům podporu přímo pro danou oblast
2. podpořit územní dimenze v sektorových politikách
3. rozvinout strategické plánování na bázi funkčních regionů
4. posilovat spolupráci jednotlivých aktérů v daném území
5. zlepšovat koordinaci územního a strategického plánování
6. rozvíjet chytrá řešení
7. zlepšit práci s daty v oblasti regionálního rozvoje

Česko má podle SRR 21+ jasnou vizi, jakým směrem směřuje. Jednotlivé regiony využívají a zhodnocují svůj rozvojový potenciál efektivně a zvyšuje se jejich sociální stabilita, při kterém se zlepšují podmínky pro kvalitní život všech obyvatel. V Česku jsou respektovány limity životního prostředí a principy udržitelného rozvoje. Dle SRR 21+ se všechny regiony Česka nacházejí nad průměrem EU nebo se mu v určitých oblastech přibližují. V schopnosti konkurence se regiony Česka drží na předních místech Evropy (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2020).

1.3 Současné výzkumy periferních oblastí

Řada prací byla věnována prostorovému vymezení a popisu periferních území a analýze sídelních, historických a dalších faktorů ovlivňujících situaci v periferiích. Specifická pozornost byla věnována souvislostem mezi dopravní dostupností a rozvojovými charakteristikami území (Kraft & Kubeš, 2011) (Marada & Hudeček, 2006) (Pospěch & Spěšná, 2015), přičemž závěry studií opakovaně prokázaly existenci problematických sociálně-ekonomických charakteristik venkovských lokalit se ztíženou dopravní situací a komplikovanou dostupností. Sledování dynamiky teritoriálního rozvoje umožnilo identifikovat dva důležité procesy ovlivňující koncentraci sociálního znevýhodnění v různých českých regionech a jejich zaostávání. První z nich byl popsán jako důsledek dlouhodobých změn v geografické organizaci společnosti, které vedou ke koncentraci střediskových funkcí, k selekci středisek a tím pádem i k poklesu významu sídel a regionů, které tyto funkce ztrácejí (Hampl & Marada, 2015). Jedním z důsledků tohoto procesu je dlouhodobá ekonomická stagnace a vylidňování obtížně dostupného venkovského prostoru (Musil & Müller, 2008). V Polsku se těmito problémy zabývají Wójcik a kol. (2018).

Thilo Lang (2012) ve své publikaci o smršťování měst, metropolizaci a periferilizaci ve východním Německu vyzdvihuje roli politických – normativních myšlenek, metropolizace a společenských vztahů v rámci konceptu jadro-periferie, rozpracovává koncept periferie a vyzývá k dalšímu výzkumu.

Studii periferních oblastí se také zabýval Halás (2008). V oblasti výzkumu periferií byl příspěvek tohoto autora významnou prací. Zaměřoval se na oblast Slovenské republiky. Práce na toto téma jsou dodnes ojedinělé. Halás periferní regiony nejen identifikoval, ale i kategorizoval. Pracoval se skupinami ukazatelů a to: ekonomický potenciál, lidské zdroje, dostupnost center a občanská vybavenost. Pokud se v každé skupině nacházela hodnota obcí v nízkých hodnotách, byly obce hodnoceny jako periferní. Ty se dále kumulovaly v jednu perifernost. Halás (2008) ve svém článku popisuje periferní oblasti Slovenska pomocí vybraných kvantitativních metod. Využívá statistických údajů, které rozděluje do 4 skupin: lidské zdroje, ekonomický potenciál, osobní vybavenost a dostupnost center. V každé z těchto skupin uvádí tři až čtyři indikátory a problematiku řeší na úrovni obcí. Po standartizaci dat došlo k součtu hodnot v jednotlivých skupinách,

který určil stupeň perifernosti regionu. Jako periferní oblast Halás označuje regiony, ve kterých se součty hodnot nacházejí v kvantilu s nejvyššími hodnotami. Samozřejmě aby byl tento výpočet smysluplný, musely být hodnoty ukazatelů s negativním vztahem k perifernosti např. podnikatelská aktivita, zaměstnanost v progresivních službách vynásobeny -1. Syntézu dat potom autor zobrazuje v mapovém výstupu, kde jsou vyobrazeny periferie podle jednotlivých skupin: lidské zdroje, ekonomický potenciál, osobní vybavenost, dostupnost center a kumulovaná perifernost.

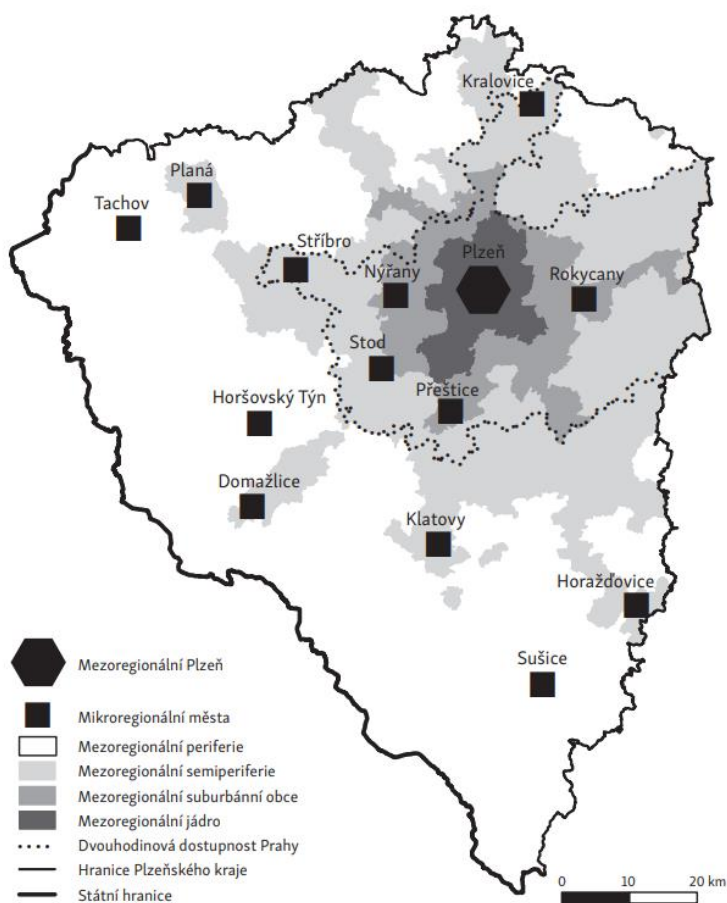
Perlín (2010) k výzkumu typologie venkovského prostoru využívá shlukové a komponentní analýzy statistických dat. Analýza skládá z pěti proměnných: velikost, růst, lidský potenciál, bydlení a dotace obcím. Po vypočítání komponentního skóre zobrazuje Perlín výsledky v mapovém výstupu. Ve vytvořené mapě jsou rozděluje venkovský prostor do osmi kategorií: rozvojový venkov, nerozvojový sousedský venkov, moravské periferie, vybavený moravský venkov, problémový rekreační venkov, intenzivní rekreační venkov, strukturálně postižený průmyslový venkov a neprofilovaný venkov.

Felzensztein (2013) se věnuje podmínkám podnikání v jádrových a periferních oblastech Chile. V této studii se zaměřuje na koncept periferie z pohledu ekonomické geografie, která se zabývá vlivem vzdálenosti od ekonomického jádra v rámci země, kde je dobře známo, že venkovský region může být pozitivním podnikatelským prostředím, pokud se zde nachází inovativní podnikatelé. Poté tento koncept demonstruje v chilském kontextu tím, že označuje za „okrajové“ městské a venkovské oblasti vzdálené více než 800 km od hlavních lokalit kolem metropolitního Santiaga. Data byly získány pomocí dotazníků a pohovorů s tzv. experty na podnikání (Aktivní podnikatelé; investoři financující podnikatele; akademičtí pracovníci a tvůrci vládní politiky zabývající se podnikáním; a poskytovatelé veřejných a soukromých služeb podnikatelům.) Výsledky získaných dat poté srovnává a popisuje rozdíly ve vnímání jednotlivých faktorů podnikání v periferních, respektive jádrových oblastech.

Eder (2019) se snaží držet původních principů definice odlehlosti periferních oblastí, kterými jsou časová nebo geometrická odlehlost od jádrového střediska a přímou závislostí takovýchto periferií na tomto středisku. Využití odlehlostní perifernosti najdeme například v analýzách rozvinutosti regionů EU (Labrianidis, 2004). Strategickému a regionálnímu plánování těchto periferních území se dále věnovali například Humer (2018) nebo Kinossian (2017). Perifernost území se v postsocialistické

Evropě stala součástí výzkumu až na přelomu tisíciletí a tyto studie jsou většinou postaveny na odlehlostní periférii. V Česku se přístup ke studiu periferních oblastí vyznačoval širokým vymezením periferií pomocí kombinace vektorových veličin odlehlosti a skalárních veličin rozvinutosti (Kubeš & Podlešáková, 2021). Práce byly věnovány především periferním oblastem podél hranic Česka (Šimon, 2017) (Kebza, 2018). Mnohé studie se velice liší v definici perifernosti, ani mezinárodní diskuse se nedokázaly vypořádat s definičními nejasnostmi. Existují studie, které se zabývají subjektivním vnímáním periferií, některé tyto práce napsali McDonagh (2016) nebo (Willett & Lang, 2017). Rozdíly vnímáme také v územní diferenciaci při vymezování periferních oblastí, jako v sídlech, okresech, obcích, či NUTS regionech. Kubeš a Podlešáková (2021) vypracovali práci na téma periferních oblastí Plzeňského kraje, kde upřednostnili právě odlehlostní perifernost. Ve své práci uvádějí jasnou závislost periferních oblastí, na vzdálenosti od sídelního střediska a jeho časovou dostupnost.

Obrázek č.6: Periferní území Plzeňského kraje

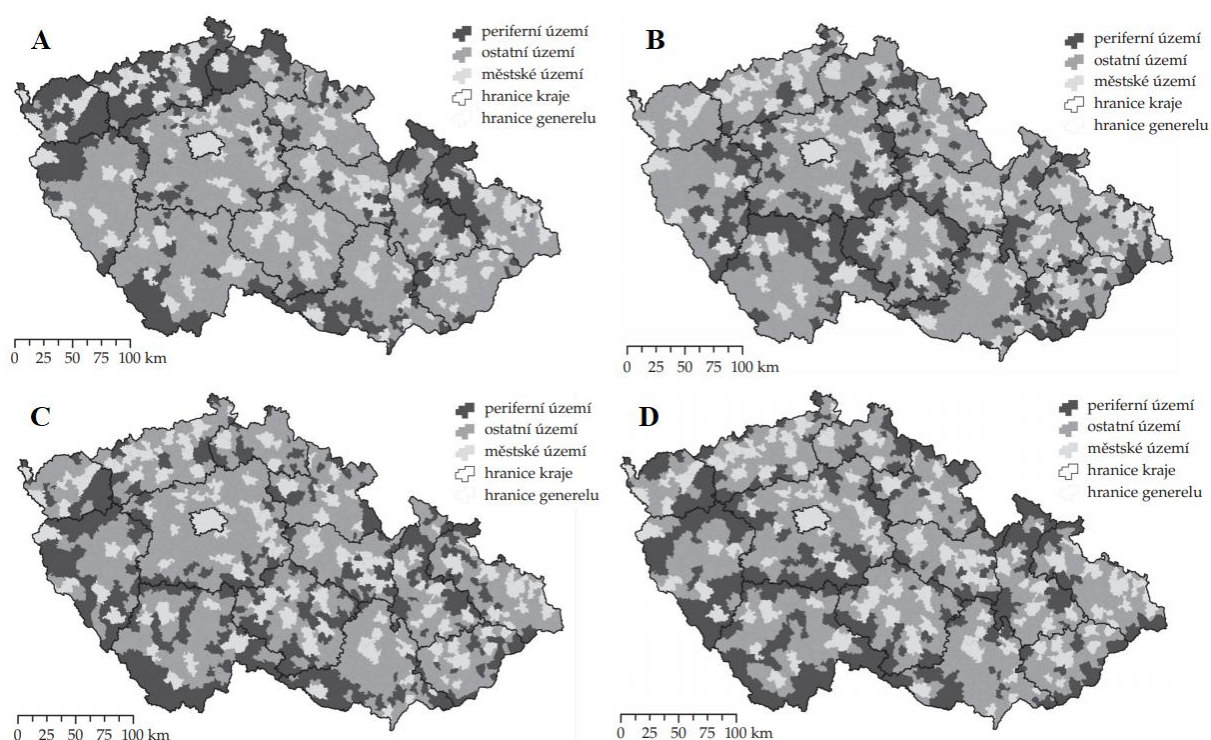
Zdroj: Kubeš & Podlešáková (2021)

Na předešlém obrázku vidíme Plzeňský kraj se svými mikroregionálními městy a vyznačenými oblastmi jádra, semiperiferie a periferie s ohledem na oblast, která je v časovém dosažení hlavního města Prahy dvou hodin.

Bernard a Šimon (2017) se zabývali vnitřními periferiemi v Česku se zaměřením na sociální vyloučení ve venkovských oblastech. Ve své práci využili čtyři typy periferií: (A) periferie typu nezaměstnanost a vyloučení, (B) typu kvalifikace a životní úroveň, (C) typu věk a (D) typu obtížné dostupnosti.

Obrázek č.7: Mapy typu periferií v Česku

Zdroj: Bernard & Šimon (2017)

Poměrně hodně řešeným tématem posledních let je nárůst sociálních nerovností v Evropě, které řeší Kühn (2013). Ve své práci popisuje výzkum periferií prostřednictvím sociálních vztahů a jejich následných prostorových dopadů. Jeho práce slouží k vyvození důsledků pro následné územní plánování. V Rakousku se současnou problematikou zabývá například Humer (2018), který se ve své práci zabývá především možnostmi integrace periferních oblastí na území Rakouska a zlepšení strategického plánování jednotlivých regionů. Méně řešeným tématem ve spojení s periferizací je kultura a místní rozvoj. Tímto tématem se ve své práci zabývají (Huggins & Thompson,

2014). Rozvíjí rámec ekonomické a komunitní kultury, kde zkoumají jejich vzájemné vztahy. Jako své zájmové území zvolili Wales, kde srovnávají jeho kulturní aktivitu s dalšími regiony Velké Británie. Litevská autorka Pociute-Sereikiene (2016) přistupuje k výzkumu periferních oblastí ve své studii pomocí kvantitativního výzkumu s matematicko-statistickou analýzou ukazatelů. K ohodnocení jednotlivých regionů využívá vážených statistických indikátorů. Regiony potom řadí do tří úrovní perifernosti podle vzdálenosti vypočítaných hodnot od průměru.

Novotná a kol. (2016) k výzkumu využívá mapovou techniku Voronoi pro interpolaci hodnot vybraných ukazatelů, přičemž pomocí clustrové analýzy vytvořila typologii regionu. Analýzu provádí na úrovni nejmenších možných regionálních jednotek, tedy obcí. Principem techniky Voronoi je agregovat hodnoty sousedních bodů, je tedy vhodná pro analýzu regionálních disparit, jelikož zjištěná data neovlivňují pouze izolované komunity, ale i jejich okolí. Clustrová analýza statistický nástroj ke klasifikaci regionů často využívaný dalšími autory, např. Kubeš & Kebza (2018) tuto metodu využil ve své studii socioekonomické diferenciaci regionů v Polsku a další.

Ve svém článku o trendech v regionálním rozvoji Západních Čech, Kebza & Do Carmo Perotto (2020), k analýze periferních oblastí používají metodu hierarchické clustrové analýzy za pomoci skalárních a vektorových ukazatelů. Skalární ukazatele jsou vázány na socioekonomické charakteristiky daného území, zatímco vektorové zvažují vzdálenost k obci s určitými centrálními funkcemi. Skalární ukazatele mají početní převahu, aby se zabránilo zamlžování nebo překrývání některých potenciálních jevů, které by se mohly vyskytnout v blízkosti velkých měst. Hodnoty skalárních a vektorových ukazatelů jsou analyzovány společně, aby bylo možné zařadit území a vymezit tak periferní oblasti. Výsledky klastrové analýzy promítají autoři v mapovém výstupu, kde jsou zobrazené regiony do skupin: jádro, semiperiferie, periferie a každá z těchto skupin je rozdělena do dalších podskupin, podle míry integrace.

2 Metodická východiska

Při zpracování této práce byly využity standartní metody. První část se opírá o odbornou literaturu, díky které popisuje jednotlivé teorie ve studiích periferních oblastí a regionálního rozvoje. Výčet vlastností charakteristických pro periferní oblasti je nadále využit v hodnocení zájmového území. Všeobecný přehled jednotlivých teoretických přístupů poskytují například Blažek & Uhlíř (2002) nebo Havlíček a kol. (2005). Tato práce vychází nejen ze zaměřených monografií s tematikou periferních oblastí, či regionálního rozvoje, ale také z mnoha odborných článků. Zdroje v této práci jsou vícejazyčné, aby bylo možné vidět rozdíly studie periferních oblastí nejen v Česku, ale i v jiných zemích.

Mezi nejdůležitějšími zdroji pro vytvoření této práce byla kniha *Problémy periferních oblastí* (Novotná, 2005), která je vydána jako soubor mnoha kapitol, které se věnují jednotlivým aspektům v problematice periferních oblastí. Pro sepsání rešerše českých studií byly velice důležité články vydané ve Sborníku České geografické společnosti *Geografie* z roku 2001. Příkladem článků uvádím Musila (1988), který pro svoji analýzu použil devět ukazatelů a některé z nich po potřebných úpravách jsou využité i při zpracování míry perifernosti v okrese Klatovy. Marada (2001) vymezoval periferní oblasti na úrovni okresů a svá data sbíral z Českého statistického úřadu. Jeho práce sloužila jako opora při vypracování druhé části práce.

Pomocí analýzy a syntézy poznatků z první části bylo možné vytvoření mapových výstupů s několika faktory, mezi kterými jsou například hustota zalidnění, nezaměstnanost atd. Pro tvorbu těchto výstupů byl nezbytný sběr dat, ke kterému sloužil Český statistický úřad a jeho veřejně dostupná databáze. Metodika analytické části má tři hlavní části:

1. V prvním bodě se jednalo o vymezení okresu Klatovy a popsání jeho jednotlivých charakteristik, které jsou shrnuty dle dostupných informací především z Českého statistického úřadu (2021) a práce Matuškové a kol. (2014) *Geografie Plzeňského kraje*.
2. Na základě získaných statistických dat, která byla převzata z veřejně přístupných databází byly vytvořené mapové výstupy. Výběr dat ovlivnily studie zmíněné v předchozích kapitolách. Každý z vybraných faktorů byl vybrán na základě prací

především českých autorů a dostupnosti dat. Rozdělení je v práci uvedené na zhodnocení okresu Klatovy v rámci Česka a na zhodnocení vnitřní diferenciaci okresu Klatovy.

3. Dále proběhla analýza jednotlivých faktorů a posouzení výsledků. Každý z jednotlivých faktorů je řádně okomentován a spojen s teoretickou částí. Pro postavení okresu Klatovy v rámci Česka proběhlo zhodnocení, v jaké míře můžeme tento region hodnotit jako periferní s ohledem na zbytek území Česka a pro vnitřní diferenciaci okresu Klatovy proběhlo zhodnocení v rámci tohoto regionu.

Byli vytvořeny budoucí výzvy pro studie periferních oblastí, jakým směrem se výzkumy vyvíjí a sepsán závěr, kde proběhlo zhodnocení celé práce a rekapitulace cílů práce s jejich dosažením.

2.1 Základní charakteristika okresu Klatovy

Klatovský okres patří mezi příhraniční okresy Česka. Tento okres je plošně největším okresem v Česku a zahrnuje celé spektrum území od sub-regionálního centra přes menší města se střediskovou funkcí až po malé obce na severu okresu a rozsáhlé horské pásmo na jihu okresu. Z celkové plochy území je téměř 40 % (35 505 ha) pokryto lesy, důležitým zdrojem pro tento okres jsou také vodní plochy rozkládající se na ploše 1 188 ha. Na území pramení řeka Úhlava s vodní nádrží Nýrsko, která slouží jako zásobárna pitné vody pro značnou část Klatovska. Také zde leží dvě nejznámější šumavská jezera – Černé a Čertovo. Klatovsko patří k zemědělským oblastem (Český statistický úřad, 2021).

Obrázek č.8: Fyzickogeografická mapa okresu Klatovy s dopravní infrastrukturou

Zdroj dat: ArcČR 500 (2020), ArcGIS Online (2020)

2.1.1 Demografická a socio-ekonomická charakteristika okresu Klatovy

Populace Klatovska je poměrně rovnoměrně tvořena muži (49,01 %) a ženami (50,99 %). Z věkového složení obyvatelstva je vyšší podíl žen, a je dán především jejich výraznějším zastoupením ve starších věkových skupinách. Vývoj počtu obyvatel je synergicky ovlivňován mnoha aspekty a to nejen dlouhodobým vývojem populace, ale i věkovou strukturou, možnostmi uplatnění na trhu práce, mírou nezaměstnanosti, atraktivitou a hygienou prostředí a kvalitou životního prostředí, možnostmi v oblasti bydlení, rozsahem dopravní obslužnosti, nabídkou využití volného času, dostupností občanské vybavenosti, zdravotnictvím, školstvím apod. Obyvatelstvo příhraničního Klatovska tak jako celý prostor při západní hranici Čech prošlo v uplynulých šedesáti letech značně nepřirozeným vývojem. Po mnichovských dohodách z roku 1938 odešla ze zabraných sudetských území valná většina českého obyvatelstva. A po skončení druhé světové války proběhl odsun Němců, díky kterému příhraniční okres jako Klatovy ztratil další vysoké % obyvatel. Klesající tendence v počtu obyvatel zaznamenávala drtivá většina obcí až do devadesátých let minulého století.

Tabulka č.1: Prognóza vývoje počtu obyvatel (v procentech) v letech 2020-2030

Územní celek	Podíl obyvatelstva v roce 2020 ve věku:			Podíl obyvatelstva v roce 2030 ve věku:			Počet obyvatelstva v roce 2030 celkem
	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+	
Plzeňský kraj	14,9	65,1	20	13,2	64	22,8	574 510
okres Klatovy	15,3	65,2	19,5	13,6	64,1	22,3	91 240

Zdroj: vlastní zpracování podle dat z ČSÚ (2021)

Klatovský okres se řadí mezi jedny s nejstarším obyvatelstvem v kraji. Obyvatel nad 65 let bylo o 21,2% více než populace ve věku 0-14 let. To svědčí o velmi staré populaci tohoto okresu.

Prognóza vývoje počtu obyvatel Plzeňského kraje zpracovaná do roku 2030 předpokládá stárnutí populace a výrazné zvyšování indexu stáří. V okrese Klatovy by do roku 2020 mělo dojít k nárůstu dětské složky do výše zhruba 15,3 %, ovšem následovaném poklesem na hodnotu 13,6 % obyvatelstva v roce 2030, což bude představovat v průměru jen 60 až 66 osob do 14 let na 100 občanů v seniorském věku. Podíl obyvatel v produktivním věku se do roku 2030 pravděpodobně sníží.

Tabulka č.2: Průměrná délka evidence uchazečů a počet uchazečů o zaměstnání v roce 2016 v Plzeňském kraji

Kraj, okresy	Uchazeči o zaměstnání v evidenci úřadu práce, celkem	Délka evidence						Průměrná délka evidence (dny)
		do 3 měsíců	3 až 6 měsíců	6 až 9 měsíců	9 až 12 měsíců	12 až 24 měsíců	více než 24 měsíců	
Plzeňský kraj	14 655	5 533	2 405	1 152	817	1 494	3 254	588
Domažlice	1 647	640	205	100	80	180	442	717
Klatovy	2 364	1 148	349	164	99	199	405	478
Plzeň-město	4 341	1 492	824	390	246	439	950	547
Plzeň-jih	1 458	503	237	101	96	183	338	565
Plzeň-sever	1 913	694	359	153	128	181	398	551
Rokycany	1 117	410	161	97	66	134	219	531
Tachov	1 815	646	240	147	102	178	502	805

Zdroj: vlastní zpracování podle dat z ČSÚ (2016)

Průměrná délka evidence uchazečů o zaměstnání v okrese Klatovy činila v roce 2016 „pouze“ 478 dnů, což je ve srovnání s ostatními okresy Plzeňského kraje nejnižší hodnota. Po okrese Plzeň-město je Klatovský okres druhý, co se týče množství uchazečů o zaměstnání, kterým bylo vyhověno do nejkratší uvedené doby, a to do doby tří měsíců.

3 Rozměry perifernosti v okrese Klatovy

V rámci praktické části stručně shrnu vybrané přístupy ke konceptualizaci periferního území a prostorového sociálního znevýhodnění a vybrané výzkumy periferií v Česku. Vlastní přístup bude zejména definovat vícerozměrný přístup při studiu periferních oblastí v Česku, a to konkrétně města Klatovy na Plzeňsku. Základem studia periferních oblastí v Česku je polarizační teorie, které pracuje, jak s ekonomickými, tak neekonomickými faktory, díky nimž dochází k rostoucí nerovnováze zejména okrajových periferií. Kumulativní efekty popisované v teoretické části mé práce byly často použity k vysvětlení příčin vzniku periferních oblastí v Česku. Jednotlivé studie přisuzují významnost zejména občanské vybavenosti, dopravní infrastruktury a trhu práce., V důsledku socioekonomické transformace v nich byly nastartovány polarizační procesy projevující se rostoucí mírou sociální nerovnosti a zároveň rostoucí kontrastností jednotlivých regionů, která v řadě případů vedla ke vzniku prostorově koncentrovaných forem sociálního znevýhodnění.

3.1 Postavení okresu Klatovy v rámci Česka

Mnoho autorů využívá jiné faktory pro zkoumání perifernosti, po prostudování mnoha studií, které jsou součástí první části práce, jsem pro zhodnocení postavení okresu Klatovy vybral následující:

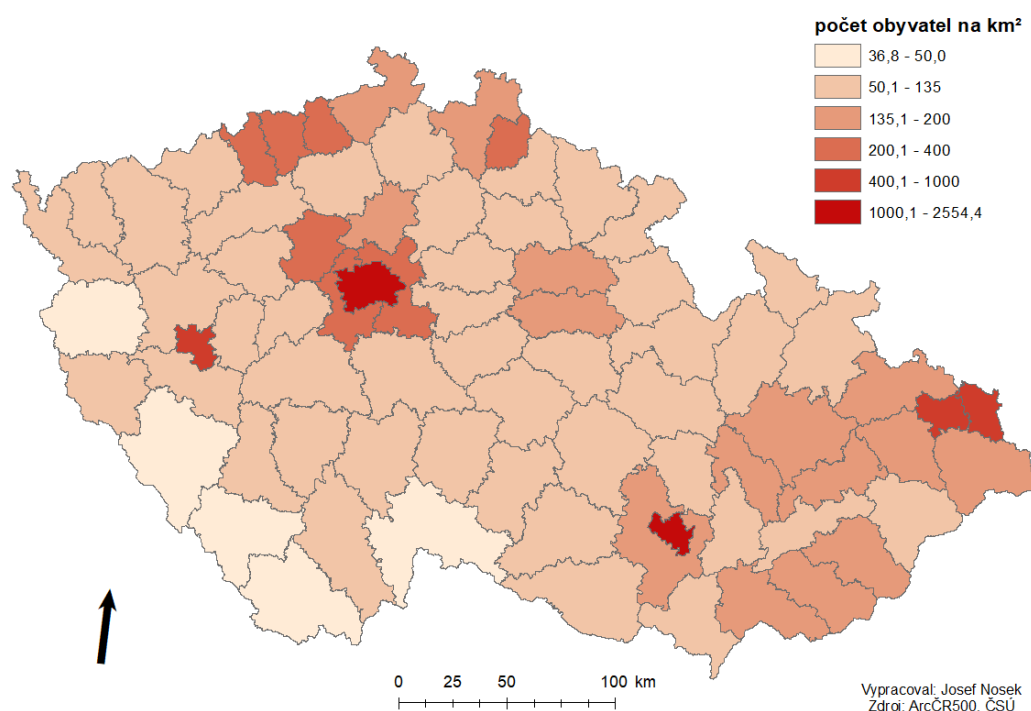
1. hustota zalidnění
2. migrační saldo na 1000 obyvatel
3. úhrn dokončených bytů na 1000 obyvatel
4. míra nezaměstnanosti
5. podíl zaměstnaných v sektoru zemědělství z celkového počtu zaměstnaných
6. počet lůžek v ubytovacích zařízeních na 100 obyvatel

Ke každému z výše uvedených indikátorů je vytvořen mapový výstup se stručným popisem k dané problematice. Faktory byly vybrány podle využití jednotlivých autorů a dostupnosti veřejně přístupných dat.

Okres Klatovy vykazuje nižší hodnotu počtu obyvatel na km², než je republikový průměr a to i přes to, že se jedná o největší okres České republiky. To je způsobeno několika faktory. První z nich je fakt, že značnou část okresu tvoří hornatý terén, který přirozeně snižuje míru osídlení prostoru. Dalším faktorem významně ovlivňující osídlení je míra území, které je přírodně chráněno, v porovnání s ostatními okresy, na území okresu Klatovy se nachází nejvíce chráněných území (Český statistický úřad, 2016). Velkou část území okresu Klatovy tvoří Národní park Šumava a území Chráněná krajinná oblast Šumava, také dalších 55 maloplošných chráněných území z toho 2 národní přírodní památky. Mimo přírodní faktory byl významným procesem zasahujícím do množství obyvatel žijících na území okresu i odsun německého obyvatelstva. Okresem neprochází žádná dálnice, ani žádná páteřní železniční trať mimo trať 183 z Plzně do Železné Rudy.

Obrázek č. 9: Hustota zalidnění v okresech ČR za rok 2020

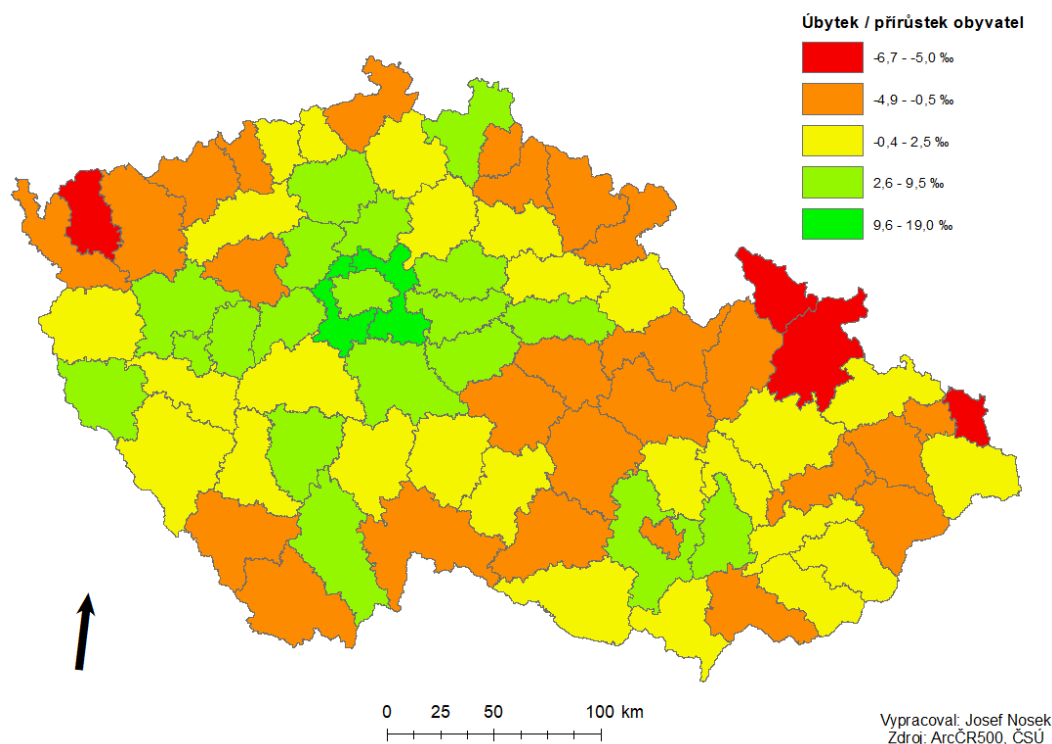

Zdroj: ArcČR 500 (2020), ČSÚ (2020)

Hustotu zalidnění pro své výzkumy periferních oblastí využívalo mnoho geografů, mezi nimi byli například Cudlínová (2000), Marada (2001) a Čermák (2004). Hustota zalidnění ovšem bývá velice často ovlivněna mnohými faktory, ať už fyzikogeografickými (hory, přírodní parky atd.) nebo ekonomickými, které ovlivňují atraktivitu regionu (dostupnost, občanská vybavenost atd.).

Z pohledu migračního salda se okres Klatovy řadí mezi průměr České republiky a v rámci Plzeňského kraje mezi podprůměr. Lidé se pravděpodobně stěhují do méně periferních oblastí, respektive do center větších měst. V případě Klatov můžeme mluvit o stagnaci, či velmi mírném růstu.

Obrázek č. 10: Migrační saldo na 1000 obyvatel v rámci okresů ČR za rok 2020

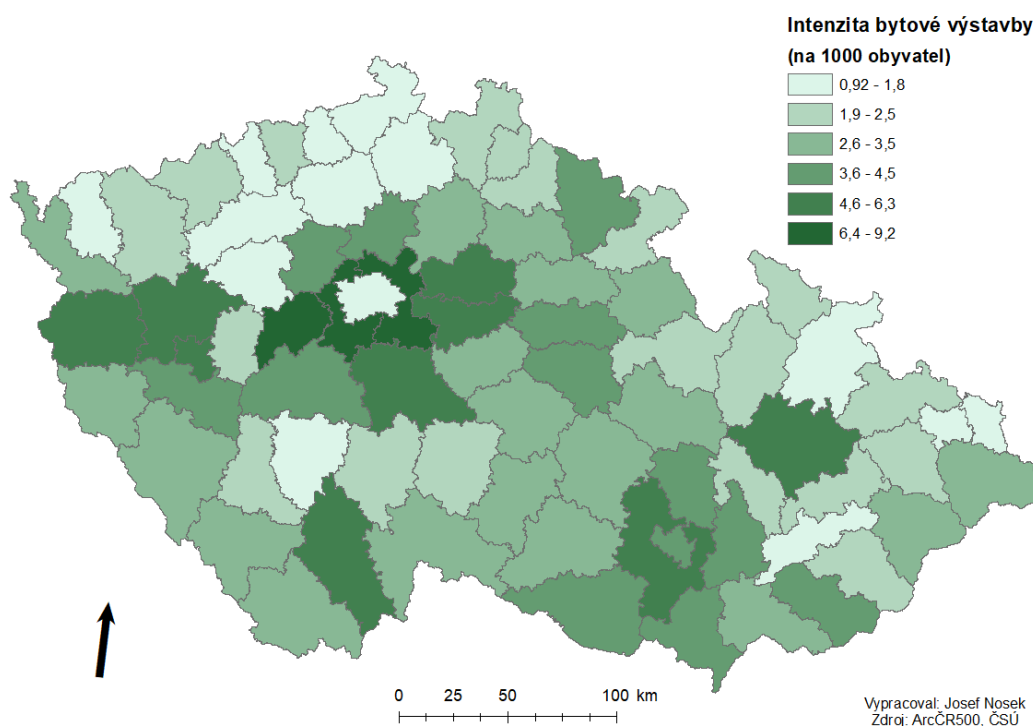

Zdroj: ArcČR 500 (2020), ČSÚ (2020)

Migrační saldo přepočítané na 1000 obyvatel je velice dobře dostupný faktor, ze kterého se mohou vyvíjet následující výzkumy. Ve svých výzkumech se migračním saldem při své typologizaci venkovského prostora zabýval Perlín (1998) a také již zmíněná Cudlínová (2000) a Čermák (2004). Migrační saldo a všeobecně pohyby obyvatel také zohledňují územně plánovací dokumenty a strategické plány pro místní rozvoj.

Na obrázku č. 10 sledujeme intenzitu bytové výstavby na 1000 obyvatel, kde okres Klatovy opět zaujímá spíše průměrnou pozici v porovnání s ostatními okresy ČR. Významnou roli v omezování výstavby v tomto případě hraje značný podíl chráněných území okresu, na kterých je stavba nemovitostí velice obtížná, neřkuli nereálná. Intenzitu bytové výstavby může ovlivňovat i vysoká cena pozemků v rámci okresu, zejména díky jeho přírodní atraktivitě a potenciálu turistické atraktivity.

Obrázek č. 11: Intenzita bytové výstavby na 1000 obyvatel v rámci okresů ČR za rok 2020

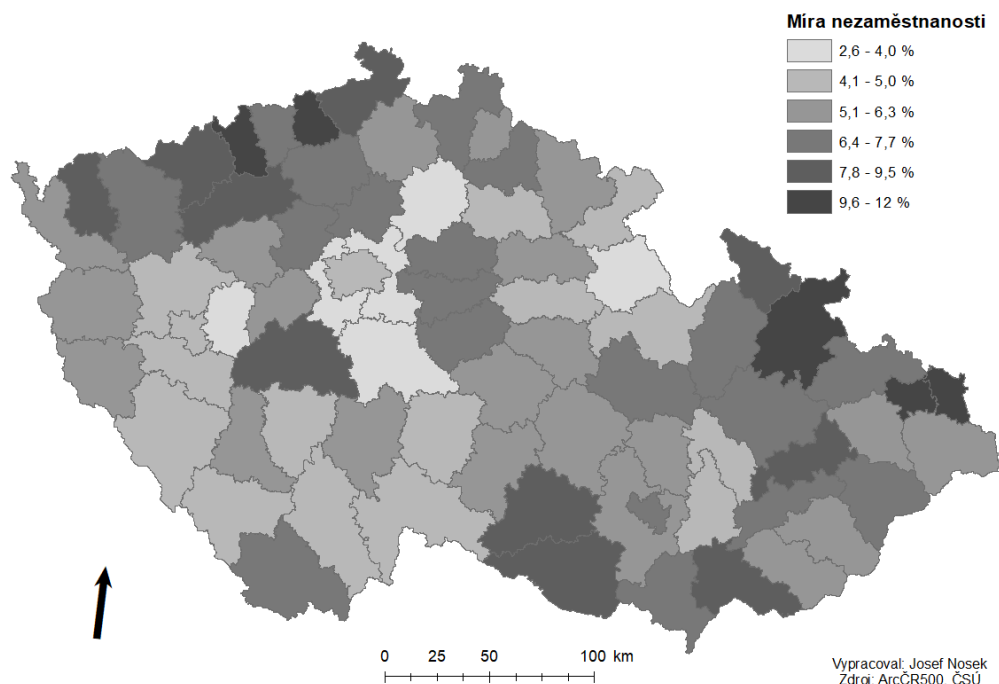

Zdroj: ArcČR 500 (2020), ČSÚ (2020)

Výzkumy okolo bydlení se zabývalo mnoho geografů, ovšem nehlédli pouze na intenzitu bytové výstavby, ale i na ostatní aspekty jako je počet obydlených a neobydlených bytů, zavedení plynu, elektřiny a internetu. Mezi prvními českými geografy, kteří se touto problematikou zabývali byli Musil (1988), Červenka (1989) a Illner (1989). Na svůj výzkum dále navázal Musil s Müllerem (2008), kde se znovu zabývali bytovou výstavbou a kvalitou bytových jednotek. Ve svoji práci na typologizaci venkova bytovou výstavbu také zohledňuje Perlín (1998). Ze studií okolo bytových jednotek také čerpají strategické dokumenty, které plánují rozšiřování výstavby.

Míra nezaměstnanosti na území okresu je okolo 4 %, což opět odpovídá průměru ČR. Dáno to může být zejména vlivem turistického ruchu, vazbou na Bavorsko, tedy strategickou polohou okresu a relativně příznivou dojezdovou vzdáleností od krajského města. Nezaměstnanost je jedním z velkých aspektů, který ovlivňuje perifernost území. Nezaměstnaností se jako první zabýval již Musil (1988), který se dále také zaměřil na podíl zaměstnaných v zemědělství. Další směřovali svůj výzkum k nezaměstnanosti Drápela s Herberem (2005) a znovu Perlín (1998).

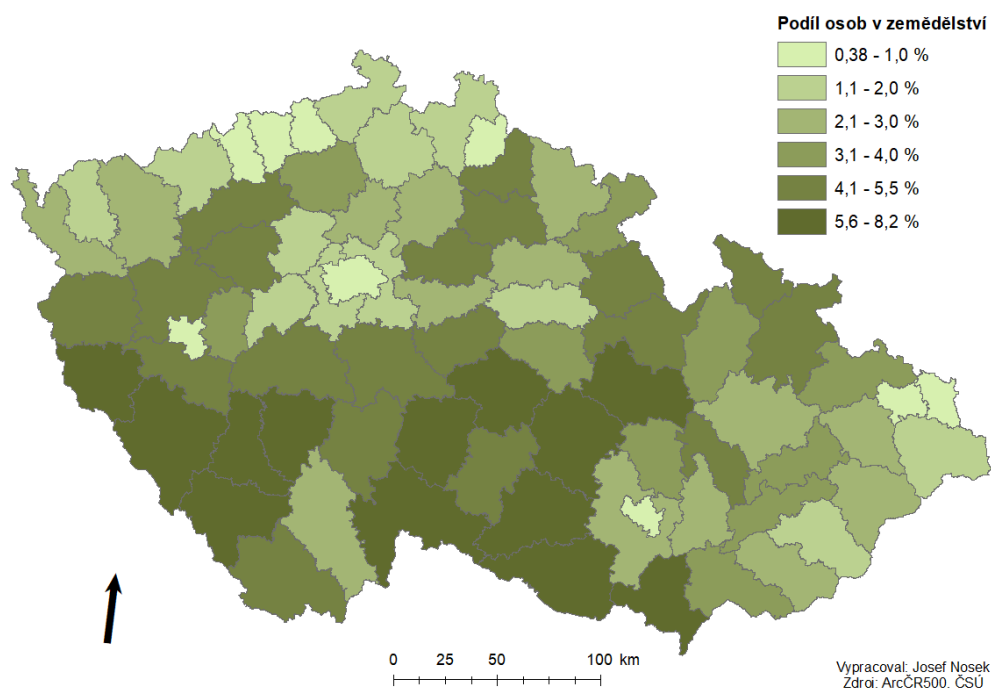
Obrázek č. 12: Míra nezaměstnanosti v rámci okresů ČR za rok 2020

Zdroj: ArcČR 500 (2020), ČSÚ (2020)

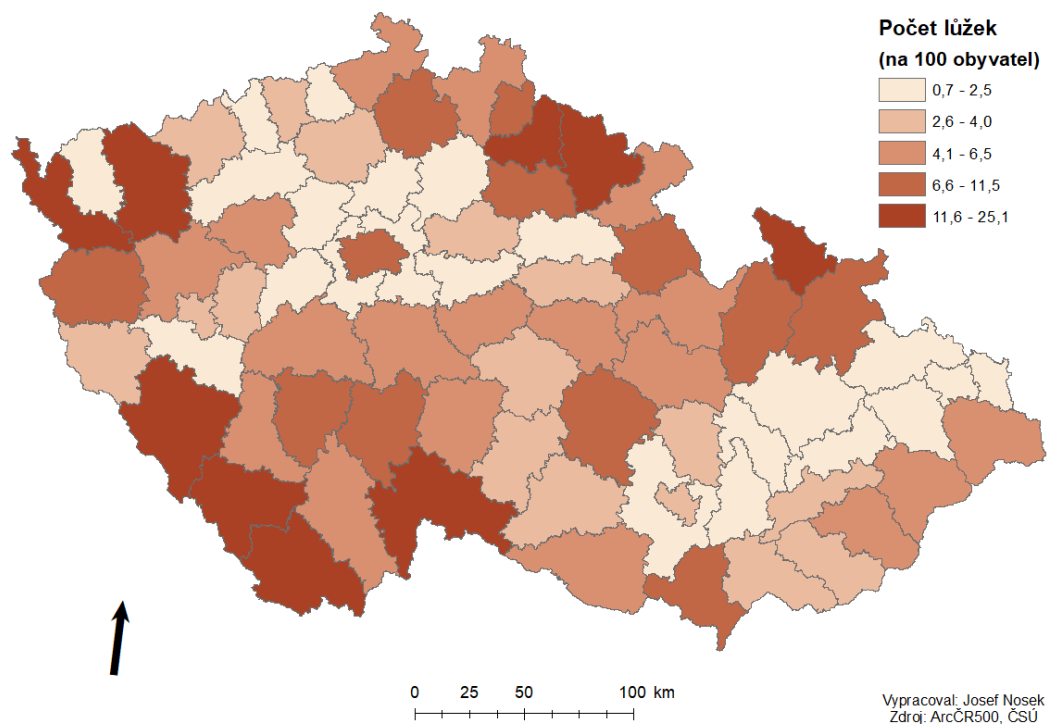
Zemědělství hraje na území okresu Klatovy významnou roli, stejně jako celý Šumavský region. V rámci podílu osob zaměstnaných v zemědělství je na tom okres Klatovy stejně jako naprostá většina Vysočiny a Podyjí. Dá se předpokládat, že lidé zaměstnaní v zemědělství za zaměstnáním nedojíždí, jsou to tedy residenty okresu Klatovy, popřípadě přilehlých okresů. Zemědělská půda tvoří čtvrtinu celkové rozlohy okresu. Rozdělení zaměstnaných v určitých ekonomických sektorech je také jeden z přístupů pro vymezení perifernosti regionu, pro okres Klatovy jsem zvolil zemědělství, kterým se zabýval Musil (1988).

Obrázek č. 13: Podíl zaměstnaných v zemědělství z celkového počtu zaměstnaných v rámci ČR za rok 2020

Zdroj: ArcČR 500 (2020), ČSÚ (2020)

Obrázek č. 14: Počet lůžek v ubytovacích zařízeních v přepočtu na 100 obyvatel v rámci ČR za rok 2020

Zdroj: ArcČR 500 (2020), ČSÚ (2020)

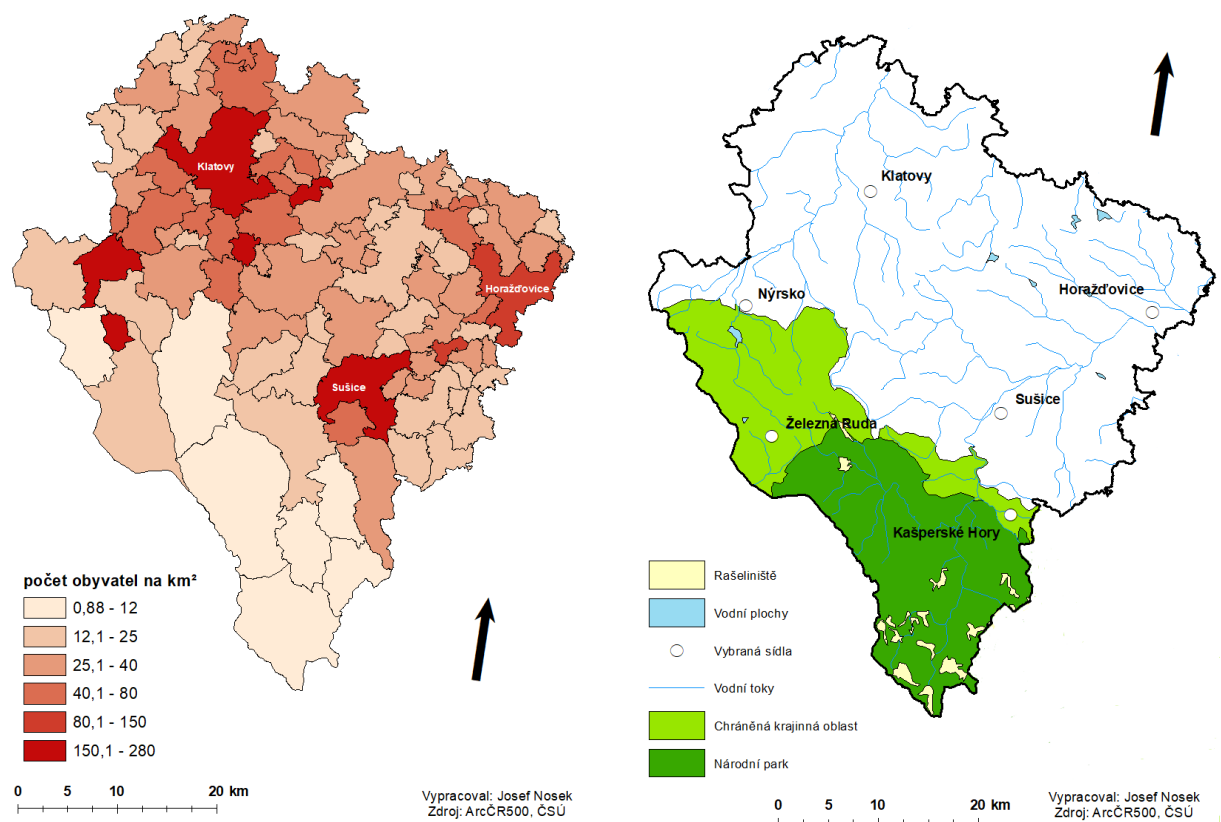
Počet lůžek na 100 obyvatel v okrese Klatovy výrazně převyšuje celorepublikový průměr a je zjevné, že se region řadí mezi turisticky velice atraktivní. Množství lůžek v ubytovacích zařízeních nepříliš koresponduje s množstvím obyvatel žijících v okrese, na druhou stranu jejich absolutní množství není tolik markantní, jako v případě Krkonošských regionů, výsledná, relativní, hodnota množství lůžek je tak lehce zkreslena malým množstvím obyvatel okrese. Počet lůžek v okrese je ovlivněn zejména Šumavou se svými památkami a krásnou přírodou. Tímto faktorem se zabýval Perlín (1998) , počet lůžek může značit atraktivitu regionu, a tudíž nepřímou znázorňovat vyvinutost regionu v terciéru.

3.2 Vnitřní diference okrese Klatovy

Obdobně jako v předchozí kapitole byly zvoleny určité faktory ovlivňující periferní postavení. Faktory byly vybrány podle výzkumů zmíněných v teoretické části a jejich možností pro aplikaci na okres Klatovy. Pro jednotlivé obce v okrese Klatovy byli zpracovány výstupy a hodnocení následujících faktorů:

1. hustota zalidnění
2. podíl zaměstnaných v sektoru zemědělství z celkového počtu zaměstnaných
3. úhrn dokončených bytů na 1000 obyvatel
4. míra nezaměstnanosti
5. migrační saldo na 1000 obyvatel
6. pokrytí mobilním internetem

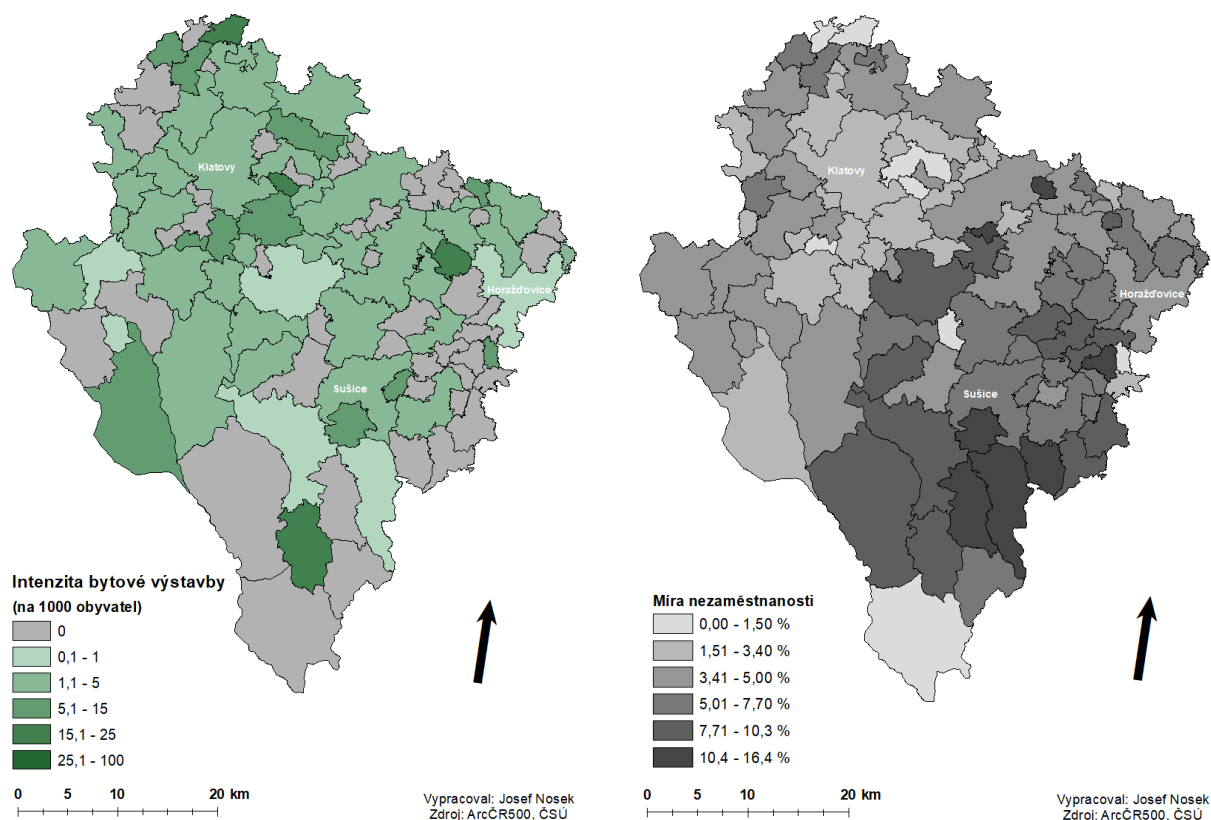
Obrázek č. 15: Hustota zalidnění v okrese Klatovy za rok 2020 a chráněná území okresu Klatovy

Zdroj: ArcČR 500 (2020), ČSÚ (2020)

Hustota zalidnění v okrese Klatovy, kterou znázorňuje obrázek č. 14, je nejvyšší ve spádových obcích, kterými jsou Klatovy, Horažďovice a Sušice. Vysoké hodnoty také vykazují oblasti Nýrska a Hojsovy Stráže. Naopak nejnižší hodnoty v národním parku Šumava na jihu okresu, kolem obcí Špičák, Železná ruda, Srní a Modrava. Stejně jako v předchozí kapitole hustota zalidnění vychází především z prací Cudlínové (2000), Marady (2001) a Čermáka (2004). V druhé části můžeme vidět oblasti národního parku, chráněné krajinné oblasti a rašelinišť, které přímo ovlivňují vývoj periurnosti okresu, jelikož v určitých oblastech těchto lokalit není možné budovat určitou infrastrukturu, a tudíž ani bytové jednotky, které budou zmíněné dále.

Obrázek č. 16: Intenzita bytové výstavby v okrese Klatovy přepočtena na 1000 obyvatel za rok 2020 a míra nezaměstnanosti v okrese Klatovy za rok 2020

Zdroj: ArcČR 500 (2020), ČSÚ (2020)

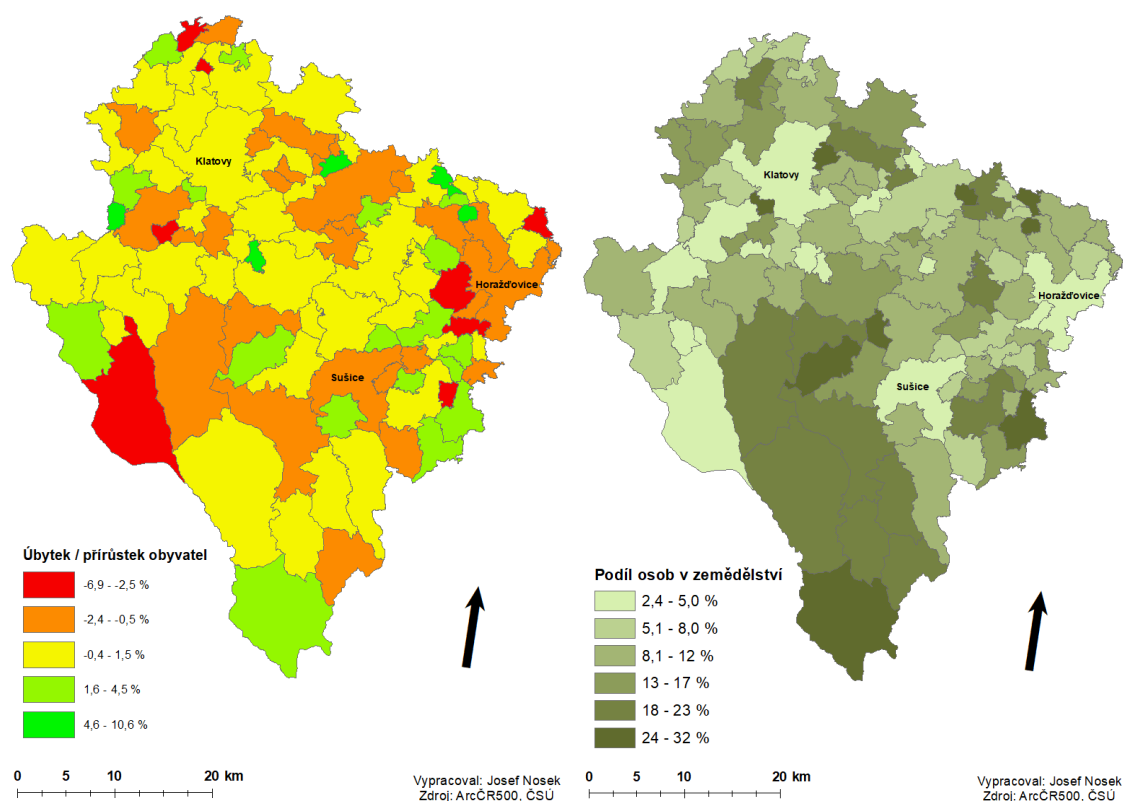
Intenzita bytové výstavby v přepočtu na 1000 vykazuje spíše nižší, nebo nulové hodnoty. Tento jev má více důvodů, jedním z nich je rozsáhlé území již popsaného území chráněného krajinného území a národního parku s výjimkou Srní, kde se hodnota pohybuje mezi 15,1 – 25 byty na 1000 obyvatel a Železné Rudy. Studie navazuje na předchozí výzkumy Musila (1988), který později spolupracoval s Müllerem (2008) a Perlína (1998).

Klatovský okres v rámci Česka vykazoval spíše nižší hodnoty míry nezaměstnanosti, ale při prozkoumání okresu Klatovy vidíme, že ne v celém okrese jsou hodnoty nízké. Nejnižší hodnoty má obec Klatovy se svým okolím, i díky zdejším možnostem nabídky práce, ale také Železná Ruda, která je především velmi turisticky oblíbenou destinací a také nejjižnější obec Modrava, kde je tento jev především, díky daňovým příjmům od miliardáře Z. Bakaly. Druhým důvodem je fakt, že Modrava je velice malá obec s nízkým

počtem obyvatel. Nezaměstnaností se zabývali již zmínění Musil s Mullerem (2008) a Drápela s Herberem (2005). Naopak nejvyšší hodnoty vykazuje jihovýchod okresu.

Obrázek č. 17: Migrační saldo na 1000 obyvatel v okrese Klatovy za rok 2020 a podíl zaměstnaných v zemědělství z celkového počtu zaměstnaných v okrese Klatovy za rok 2020

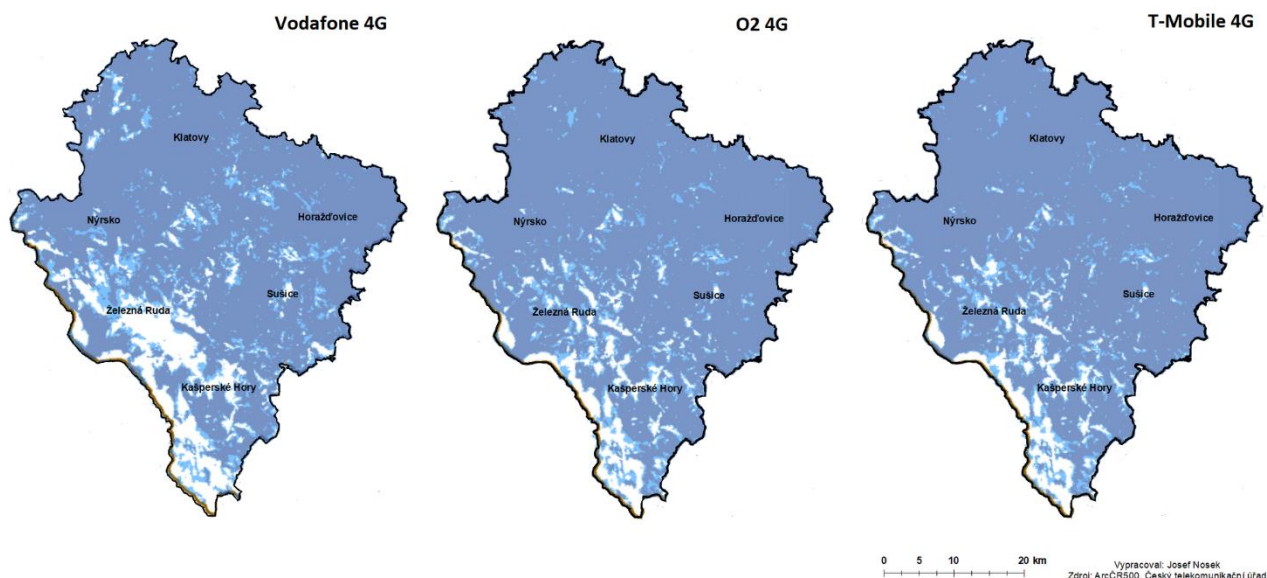

Zdroj: ArcČR 500 (2020), ČSÚ (2020)

Migrační saldo přepočtené na 1000 obyvatel je v okrese Klatovy velice různé a je ovlivněno různými faktory. Okolí města Klatovy vykazuje mírně kladné hodnoty. Jsou zde i menší obce, které vykazují hodnoty až k 10%, mezi těmito je již například zmíněná Modrava, kde je tento faktor ovlivněn i přísunem peněz do regionu. Z větších obcí má vyšší záporné saldo Železná Ruda, kde tento fakt mohla velice ovlivnit krize spojená s onemocněním COVID-19. Železná Ruda má mnoho rekreačních středisek a jejich ekonomická aktivita se skládá především z cestovního ruchu, který za poslední dobu velice upadal, tudíž i místní podniky a v zimě lyžařská střediska musela být z nařízení vlády zavřena. Lidé zde museli uzavřít své podniky, či propouštět některý personál. Při

pohledu na mapu ze zaměstnanými v zemědělství vidíme právě Železnou Rudu, která společně se spádovými obcemi vykazuje nejnižší hodnoty Klatovského okresu. Na většině území okresu pracuje velké % lidí v zemědělství, a to především v nížinných oblastech kolem Klatov a jižních částech okresu. Současné výstupy vycházejí ze zmíněných prací Musila (1988), Čermáka (2004) a Perlína (1998).

Obrázek č. 18: Pokrytí signálem 4G vybraných operátorů v okrese Klatovy za rok 2021

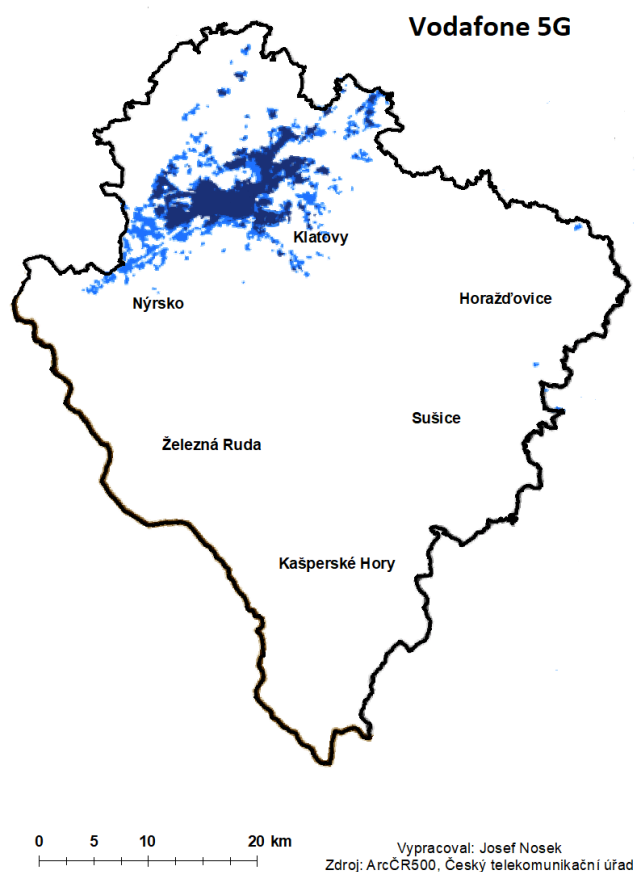

Zdroj: ArcČR 500 (2020), Český telekomunikační úřad (2021)

V dnešní době je velmi důležité připojení k internetu a mobilní signál. Pokrytím mobilním signálem se zabývali již geografové Havlíček s Chromým (2001). Mezi největší české mobilní a virtuální operátory patří Vodafone, O2 a T-Mobile. Jejich pokrytí 4G sítí je vidět na výše přiložené mapě. Všichni tři operátoři pokrývají většinu území, mezi výjimku patří oblast chráněného krajinného území a národního parku. Vodafone nepokrývá území mezi Železnou Rudou a Kašperskými Horami a nejj jižnější část okresu. O2 a T-Mobile mají prakticky stejné pokrytí území, ale i zde pozorujeme nižší pokrytí v horských částech okresu. Při období, kdy mnohé věci byli řešené právě jen pomocí internetu a byl omezený pohyb obyvatel, mohla být nemožnost připojení se k internetu velice problematická.

V současné době se začíná zavádět nová síť, která nese název 5G. Tato síť by měla dosahovat mnohem větší přenosové rychlosti, ale zatím je dostupná jen ve velmi malé oblasti okresu Klatovy, a to přímo v okolí města Klatovy. 5G síť v okrese Klatovy zatím provozuje pouze jeden mobilní operátor a to Vodafone.

Obrázek č. 19: Pokrytí signálem 5G operátorem Vodafone v okrese Klatovy za rok 2021

Zdroj: ArcČR 500 (2020), Český telekomunikační úřad (2021)

Po celkovém prostudování výsledků můžeme chápat jako důležitá centrální místa spádové obce Klatovy, Sušice a Horažďovice. Zatímco přilehlé oblasti jsou na nich závislé. Z každého pohledu se může určité území zdát jinak periferní, či naopak nikoli. V rámci postavení k celému Česku je okres Klatovy spíše průměrný a nevykazuje vysoké známky perifernosti, ovšem při pohledu na vnitřní diferenciaci by se již některé oblasti toho okresu dali považovat, či jsou periferní. Tyto hodnoty vykazovali především oblasti v okolí Horské Kvildy a Frymburku.

4 Budoucí výzvy pro výzkumy periferních oblastí

Vlivem globalizace již nelze všechny původně periferní oblasti považovat stále za periferní. Pohledy na periferní oblasti se mění a postupně vyvíjí. V teoriích jako je Christallerova teorie centrálních míst se prioritně určují periferní oblasti na základě vzdálenosti a dostupnosti daných lokalit či regionů. Postupným vývojem se studie více zaměřují na sociální aspekty periferních oblastí. Hampl (2001) uvedl, že nejdůležitějším faktorem ovlivňujícím rozvoj daného regionu je komplexní geografická lokalizace. Stejně tak Jančák (2001) konstatuje podobné myšlenky, kde je při hledání jednotlivých možností a perspektiv rozvoje nutné vycházet přímo z konkrétních podmínek daného regionu, a to jak přírodních, tak sociálních. Vše záleží na geografickém potenciálu dané oblasti, zdroji surovin, které daná oblast může nabídnout a klíčovou roli zde představuje poloha dané lokality.

Čím více se náš svět vyvíjí a mění, tím se mění i názory na periferní oblasti. Stále je důležitá dopravní dostupnost, ale v moderním světě se tato otázka velice zlepšila a celková časová dostupnost centrálních míst, která jsou pro periferní či semiperiferní regiony důležitá, se velice snížila a již nepředstavuje tak výrazný problém v mnoho lokalitách. Výzkumy by se i nadále měly zaměřovat na míru nezaměstnanosti a s tou by nadále měly pracovat strategické plány a různé inovační a modernizační projekty, které usilují o větší integraci periferních území, jelikož pro ekonomický růst je důležitá konkurenceschopnost jednotlivých regionů, jak celosvětových, celoevropských, ale i regionů v rámci státu. Výzkumy by měly být i nadále více směřované sociálním směrem a měly by se na nich stavět právě strategické územně plánovací dokumenty.

Leimgruber (2004) uvedl své čtyři přístupy - geometrický, ekonomický, sociální a ekologický. Postupným „zanedbáváním“ geometrického přístupu je i více prostoru na ekologický přístup, kde centrálními oblastmi mohou být národní parky a periferními zdevastovaná území po těžbě surovin. Tyto oblasti jsou také častým a vhodným tématem výzkumů, kam by se další studie mohly kromě ekonomického a sociálního přístupu vyvíjet, jelikož takto zdevastovaná území je vhodná zpět integrovat většinou i díky stávající infrastruktuře.

Studie, které se zaměřují na vnitřní periferie, jsou velice důležité, jelikož napomáhají napojování těchto regionů na regiony více vyvinuté, a to vede ke vzájemné spolupráci. Základním aspektem vnitřních periferií je schopnost navázat se na své okolí, ale to není dáno jen geografickými faktory, ale právě i určitými mimoúzemními faktory a procesy.

Dle mého názoru výzkumy periferních oblastí a problematika s tím spojená prochází určitým vývojem a změnami, které jsou nevyhnutelné. Osobně bych se více zaměřoval na problémy sociální a ekonomické, tímto směrem ale současné studie směřují. Rozhodně bych nezanedbával ekologický pohled, který je neméně důležitý. Všeobecně méně řešeným tématem je kulturní a sportovní perifernost. Různé dokumenty s touto problematikou už také pracují a snaží se dále rozvíjet v oblastech strategického plánování. Na prvním místě jsou samozřejmě základní životní nutnosti, jako možnost zaměstnání, zdravotní péče, dostupnost nutných surovin jako potravin a drogerie, ale pro život je kultura a sport také důležitá a v mnohých případech i velice nápomocná co se týče zviditelnění, či zvýšení atraktivity regionů.

5 Závěr

Má bakalářská práce byla zaměřena na výzkumy a studie periferních oblastí, které slouží především jako výchozí materiály pro budoucí plánování a jsou nutné pro vytváření budoucích strategií. Za posledních sto let se pohled na periferie, ale i periferní oblasti jako takové, podstatně změnil. V této práci jsou shrnuty studie mnoha geografů, ve kterých je zřetelný postupný vývoj.

Cílem práce bylo utvoření přehledu studií periferních oblastí v globálním měřítku pomocí rešerše klasické literatury, kde jsou uvedeni autoři známých teorií od W. Christallera po I. Wallersteina. Tento cíl se, jak doufám, podařilo naplnit při vytvoření přehledu na samotném začátku práce. Dalším cílem bylo vytvoření přehledu českých studií od 80. let 20. století, ke kterému byla využita obecná rešerše. Pro přehlednost byla tato kapitola ještě rozdělena. Následná kapitola se věnovala současným výzkumům zabývajícím se periferní tematikou. Po utvoření uceleného přehledu následovala aplikace získaných poznatků z uvedených výzkumů na vybrané území, kterým byl okres Klatovy. Perifernost byla hodnocena v rámci okresů Česka a přímo v okrese Klatovy. Aplikace vybraných faktorů ukázala princip, jakým někteří z uvedených geografů zkoumali perifernost území. Vše zachycují mapové výstupy s komentářem, které jsou přímo spojeny s teoretickou částí práce.

V poslední kapitole je navrhnout posun, který ukazuje, kam výzkumy periferií směřují a z čeho vzešly. Je přidána také vlastní myšlenka, jakým směrem by se nadále tyto výzkumy měly ubírat, a proč je důležitá snaha o integraci periferních oblastí. Zde vidím jako správný ústup od hodnocení periferních území v souvislosti se vzdáleností a kladně hodnotím postupný posun spíše k sociálním a ekonomickým výzkumům. Je ovšem nutné stále nahlížet na periferní oblasti jako na takové oblasti, které určitým způsobem vyžadují integraci. Také bych nerad opominul periferie kulturní a ekonomické, které byly rovněž zmíněné a jsou nedílnou součástí celkové studie.

Výsledky mé bakalářské práce by mohly být zajímavé pro každého, koho zajímá vývoj studií periferních území a periferní oblasti všeobecně.

Seznam použitých zdrojů

- Bernard, J., & Šimon, M. (2017). Vnitřní periferie v Česku: Multidimenzionalita sociálního vyloučení ve venkovských oblastech. *Sociologický časopis*(53), 3-28.
- Blažek, J., & Uhlíř, D. (2002). *Teorie regionálního rozvoje - nástin, kritika, klasifikace*. Praha: Univerzita Karlova.
- Cudlínová, E. (2000). Marginální oblasti-indikátor trvale udržitelného rozvoje. *Životné prostredie*(34), stránky 1, 5.
- Čermák, L. (2004). Hodnocení vztahu dopravní dostupnosti a perifernosti území na příkladu územních.
- Červenka, P. (1989). *Vybrané aspekty územní diferenciacie necentrálních oblastí ČSR z hlediska studia*. Praha: PřF UK.
- Český statistický úřad. (2021). Načteno z <https://www.czso.cz/>
- Databázové systémy GIS. (2004). Načteno z <http://old.gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/html/ch03.html>
- Deník veřejné správy. (29. 5 2012). Načteno z Středisková soustava osídlení – moderní utopie, nebo tradiční nástroj uspořádání prostoru?: <http://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6544450>
- Drápela, E., & Herber, V. (2005). Marginal areas in the Czech Republic and their changes in post-communistic epoch.
- Eder, J. (2019). Innovation in the Periphery: A Critical Survey and Research Agenda. *International Regional Science Review*, 42(2), 119–146.
- Felzensztein, C. (2013). Entrepreneurship at the Periphery: Exploring Framework Conditions in Core and Peripheral Locations. *SAGE Journals*. Načteno z <https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/j.1540-6520.2012.00515.x>
- Fialová, D. (2001). Druhé bydlení a jeho vztah k periferním oblastem. *Geografie–Sborník ČGS*, 106(1), stránky 36-47.
- Halás, M. (2008). Priestorová polarizácia spoločnosti s detailným pohľadom na periférie. *Sociologický časopis*, 44(2), 349-369.

- Hampl, M. (2005). Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. Praha.
- Hampl, M., & Marada, M. (2015). SOCIOGEOGRAFICKÁ REGIONALIZACE ČESKA. *120*(3), 397–421.
- Hampl, M., Gardavský, V., & Kühnl, K. (1987). Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR.
- Hampl, M., Gardavský, V., & Kühnl, K. (1989). Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. Praha: Univerzita Karlova.
- Havlíček, T., & Chromý, P. (2001). Příspěvek k teorii polarizovaného vývoje území se zaměřením na periferní oblasti. *Geografie. Sborník České geografické společnosti*, *106*(1), stránky 1-11.
- Havlíček, T., Jančák, V., Chromý, P., & Marada, M. (2005). *Vybrané teoretickometodologické aspekty a trendy geografického výzkumu periferních oblastí*. Praha: KSGRR PřF UK.
- Huggins, R., & Thompson, P. (2014). Culture, entrepreneurship and uneven development: a spatial analysis. *Entrepreneurship & Regional Development*, *26*(9-10), 726-752.
- Humer, A. (7 2018). Where farmers see their role – Influence on sustainable regional development. *eco.mont*, *10*(2), stránky 28-34.
- Christaller, W. (1933). *Die zentralen Orte in Süddeutschland. Eine ökonomische-geoder Siedlungen mit städtischen Funktionen*. Jena.
- Illner, M. (1989). *Regionální problémy sociálního rozvoje ČSFR*. Praha: Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV.
- Illner, M., & Andrlé, A. (1994). The Regional Aspect of Post-Communist Transformation in the Czech Republic. *Czech Sociological Review*, *2*(1), stránky 107-127.
- Jančák, V. (2001). Příspěvek ke geografickému výzkumu periferních oblastí na mikroregionální. *Geografie - sborník České geografické společnosti*, *106*(1), stránky 26-35.

- Kebza, M. &. (2020). Regional development trends in West Bohemia with a special focus on peripheral areas. Načteno z <http://www.aucgeographica.cz/index.php/aucg/article/view/173/147>
- Kebza, M. (2018). The development of peripheral areas:.. *MORAVIAN GEOGRAPHICAL REPORTS* , 26(1), stránky 69–81.
- Kinossian, N. (8 2017). Planning strategies and practices in non-core regions: a critical response. *European Planning Studies*(3), stránky 365-375.
- Kraft, S., & Kubeš, J. (2011). Periferní oblasti jižních Čech a jejich sociálně populační stabilita. *Social Sciences*(4), stránky 805-829.
- Krejčí, T., Klusáček, P., Konečný, O., & Ruda, A. (2010). *Regionální rozvoj - teorie, aplikace, regionalizace*. Brno: Mendelova univerzita v Brně.
- Kubeš, J., & Podlešáková, N. (2021). Lidský a demografický kapitál v periferiích. *Geografie*, 126(1), stránky 97–122.
- Labrianidis, L. (2004). *The Future of Europe's*. Hants: Ashgate Publishing Company.
- Lang, T. (2012). Shrinkage, Metropolization and Peripheralization in East Germany. *European Planning Studies*.
- Leimgruber, W. (2004). *Between Global and Local - Marginality and Marginal Regions in the Context of Globalization and Deregulation*. Routledge.
- Librová, H. (1997). Decentralizace osídlení, vize a realita. Část druhá: decentralizace. *Sociologický časopis*, 33(1), stránky 27-40.
- Marada, M. (2001). Vymezení periferních oblastí Česka a studium jejich znaků pomocí statistické. *Geografie - sborník České geografické společnosti*, 106(1), stránky 12-25.
- Marada, M., & Hudeček, T. (2006). ACCESSIBILITY OF PERIPHERAL REGIONS: A CASE OF CZECHIA. *EUROPA XXI*(15), stránky 43–49.
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. (2020). Načteno z SRR21+: <https://mmr.cz/getmedia/58c57a22-202d-4374-af5d-cbd8f9454adb/SRR21.pdf.aspx?ext=.pdf>

- Musil, J. (1988). Nové pohledy na regeneraci našich měst a osídlen. *Územní plánování*, 15(2), stránky 67-72.
- Musil, J. (1993). *Long-Term Development Trends in Prague from the Socioeconomic, Cultural and Geopolitical*. Praha: Academy of Sciences of the Czech Republic.
- Musil, J. (6 1998). Changing urban systems in post-communist societies in east Europe. *Urban Studies*, 30(6), 899-905.
- Musil, J., & Müller, J. (2008). Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. *Social Sciences*(2), stránky 321-348.
- Novotná, M. (2005). *Problémy periferních oblastí*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy.
- Novotná, M. e. (2016). Evaluation of spatial differentiation in the Pilsen region from a socioeconomic perspective. *Bulletin of Geography. Socio-economic*(34), stránky 73-90. Načteno z <https://doi.org/10.1515/bog-2016-0036>
- Nunvářová, S. (2007). *Rozvoj venkova*. Brno: Ekonomicko-správní fakulta, Masarykova univerzita.
- Perlín, R. (1998). Typologie českého venkova. *Zemědělská ekonomika*, 44(8), stránky 349–358.
- Perlín, R. (2010). Typologie venkovského prostoru Česka. Načteno z https://www.researchgate.net/publication/279511961_Typologie_venkovskeho_prostoru_Ceska
- Pociūtė-Sereikienė, G. (2016). Peripheral regions in Lithuania: the results of uneven development. *Regional Studies, Regional Science*, stránky 70-77. Načteno z <https://doi.org/10.1080/21681376.2019.1571437>
- Pospěch, P., & Spěšná, D. (2015). IMAGES OF A GOOD VILLAGE: A VISUAL ANALYSIS. *European Countryside*(2), 68-86.
- Šimon, M. (2017). Multi-scalar geographies of polarisation and peripheralisation: A case study of Czechia. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*(37), stránky 125-137.
- Wallerstein, I. (2000). *The Essential Wallerstein*. New York: The New Press.

- Wallerstein, I. (2011). *The Modern World-System I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*. University of California Press.
- Willett, J., & Lang, T. (4 2017). Peripheralisation: A Politics of Place, Affect, Perception and Representation. *Sociologia Ruralis*, stránky 258-275.
- Wójcik, M. e. (2018). Understanding strategies for overcoming peripherality: A Polish experience of transition. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*(40), stránky 173-192.
- Wokoun, R. (2008). *Regionální rozvoj : (východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde.
- Wokoun, R., Malinovský, J., Damborský, M., & Blažek, J. (2008). *Regionální rozvoj: (východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)* (Sv. 475). Praha: Linde.

Seznam tabulek

Tabulka č.1: Prognóza vývoje počtu obyvatel (v procentech) v letech 2020-2030	38
Tabulka č.2: Průměrná délka evidence uchazečů a počet uchazečů o zaměstnání v roce 2016 v Plzeňském kraji.....	39

Seznam obrázků

Obrázek č.1: Schéma vztahů periferních regionů	10
Obrázek č.2: Teorie centrálních míst dle Christallera	12
Obrázek č.3: Teorie centrálních míst dle Lösche	13
Obrázek č.4: Vývoje typy polarizace prostoru	23
Obrázek č.5: Výstupy studií jednotlivých autorů	27
Obrázek č.6: Periferní území Plzeňského kraje	32
Obrázek č.7: Mapy typu periferií v Česku	33
Obrázek č.8: Fyzickogeografická mapa okresu Klatovy s dopravní infrastrukturou	37
Obrázek č.9: Hustota zalidnění v okresech ČR za rok 2020	41
Obrázek č.10: Migrační saldo na 1000 obyvatel v rámci okresů ČR za rok 2020	42
Obrázek č.11: Intenzita bytové výstavby na 1000 obyvatel v rámci okresů ČR za rok 2020	43
Obrázek č.12: Míra nezaměstnanosti v rámci okresů ČR za rok 2020	44
Obrázek č.13: Podíl zaměstnaných v zemědělství z celkového počtu zaměstnaných v rámci ČR za rok 2020	45
Obrázek č.14: Počet lůžek v ubytovacích zařízeních v přepočtu na 100 obyvatel v rámci ČR za rok 2020	45
Obrázek č.15: Hustota zalidnění v okrese Klatovy za rok 2020 a chráněná území okresu Klatovy	47
Obrázek č.16: Intenzita bytové výstavby v okrese Klatovy přepočtena na 1000 obyvatel za rok 2020 a míra nezaměstnanosti v okrese Klatovy za rok 2020	48
Obrázek č.17: Migrační saldo na 1000 obyvatel v okrese Klatovy za rok 2020 a podíl zaměstnaných v zemědělství z celkového počtu zaměstnaných v okrese Klatovy za rok 2020	49

Obrázek č.18: Pokrytí signálem 4G vybraných operátorů v okrese Klatovy za rok 2021

50

Obrázek č.19: Pokrytí signálem 5G operátorem Vodafone v okrese Klatovy za rok 2021

51

Abstrakt

Nosek, J. (2021). *Současné přístupy ve studiu periferních oblastí* (Bakalářská práce), Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická, Česko.

Klíčová slova: periferie, jádro, regionální rozvoj, strategický plán

V důsledku polarizace prostoru máme dva protipóly, jádro a periferii. Tento jev je předmětem mnoha teorií regionálního rozvoje a mnoha praktických výzkumů. Na začátku se celý výzkum zabýval rozvojem regionů, který probíhal nerovnoměrně, poté se teoretický i praktický výzkum zaměřil na nově zavedené pojmy, kterými jsou jádro, periferie a později jsou doplněny pojmy „semiperiferie” a „marginalita”. Periferie je v geografii pojem, který v rámci polarizace prostoru označuje území polohově nebo významově odlehlé, okrajové či nedostatečně integrované. Tento pojem se užívá ve více významech, na přesném vymezení se ani odborníci neshodují. Široká veřejnost by pravděpodobně uváděla okraje státu či měst, zatímco odborník by zmínil, že periferie je oblast na okraji systému, nebo oblast do systému špatně integrovaná.

Abstract

Nosek, J. (2021). *Current approaches in the study of peripheral areas* (Bachelor Thesis). University of West Bohemia, Faculty of Economics, Czech Republic.

Key words: peripheral, core, regional development, strategic plan

Due to the polarization of space, we have two opposites, the core and the periphery. This phenomenon is the subject of many theories of regional development and many practical research. At the beginning, the whole research dealt with the development of regions, which took place unevenly, then theoretical and practical research focused on the newly introduced concepts, which are the core, periphery, and later the terms "semiperiferie" and "marginality" are added. In geography, periphery is a term which, within the polarization of space, refers to a territory that is positionally or semantically remote, marginal or insufficiently integrated. This term is used in several senses, and experts do not agree on the exact definition. The general public would probably mention the borders of the state or cities, while the expert would mention that the periphery is an area on the edge of the system, or an area poorly integrated into the system.